

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ

ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΠΜΣ: ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

**Ο σχηματισμός οικογένειας των μεταναστών στην Ισπανία από
δημογραφική σκοπιά**

Αλέξανδρος Καπελέρης

Αθήνα, 2017

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΠΜΣ: ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

**ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ
ΧΩΡΟΥ**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Τραγάκη Αλεξάνδρα (Επιβλέπουσα)

Αναπληρώτρια καθηγήτρια, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Μαυρομμάτης Γεώργιος

Λέκτορας, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Κρητικός Γεώργιος

Αναπληρωτής καθηγητής, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Ο Αλέξανδρος Καπελέρης

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1)** Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
- 2)** Αποδέχομαι ότι η ΒΚΠ μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη της, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Ευχαριστίες

Η εργασία αυτή ορίζει το τέλος της παρουσίας μου στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο και στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών “Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και Διαχείριση του Χώρου”. Όπως είναι φυσικό, μέσα σε αυτά τα χρόνια διδάχτηκα πολλά και αυτό οφείλεται στους καθηγητές που παρέδιδαν τα μαθήματα και θα ήθελα να τους ευχαριστήσω για τις συμβουλές τους και τη βοήθειά τους. Ευχαριστώ κυρίως την επιβλέπουσα καθηγήτρια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, κυρία Αλεξάνδρα Τραγάκη, που με ενέπνευσε μέσα από τα μαθήματά της να ασχοληθώ με μία εργασία δημογραφικού περιεχομένου. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Pablo Pumárez Fernández, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Αλμερίας στην Ισπανία, ο οποίος με βοήθησε σε ό,τι αφορά τη συγκεκριμένη εργασία κατά την παραμονή μου στη χώρα αυτή.

Περιεχόμενα	2
1. Εισαγωγή	4
1.1. Επισκόπηση της εργασίας	4
1.2. Υποθέσεις εργασίας	5
1.3. Ερευνητικοί στόχοι	7
2. Ιστορικό για τη μελέτη της διαμόρφωσης οικογένειας των μεταναστών στην Ισπανία	10
2.1. Σχηματισμός οικογένειας: γάμοι	12
2.2. Αναπαραγωγική συμπεριφορά: γεννητικότητα και γονιμότητα	14
2.3. Γενικά συμπεράσματα για την Ισπανία	16
3. Στατιστικές πηγές	18
3.1. Κύριες πηγές στατιστικών δεδομένων	18
3.2. Άλλες στατιστικές πηγές	20
4. Σχηματισμός οικογένειας στην Ισπανία: γάμοι και συγκατοίκηση	22
4.1. Η συγκατοίκηση του πληθυσμού των μεταναστών ως συμπεριφορά: η περίπτωση των Λατινοαμερικάνων	22
4.2. Μετάβαση στο γάμο μετά τη μετανάστευση: η περίπτωση των Μαροκινών	24
5. Αναπαραγωγική συμπεριφορά: γεννητικότητα και γονιμότητα	27
5.1. Γεννητικότητα και γονιμότητα μετά τη μετανάστευση: ένταση και χρονοδιάγραμμα	28

5.2. Γονιμότητα των Λατινοαμερικάνων στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και στην Ισπανία: η επίδραση της χώρας προορισμού	33
5.3. Η επίδραση του χρόνου κατοικίας στην Ισπανία στη γονιμότητα των μεταναστών	37
6. Συμπεράσματα	40
6.1. Συμπεράσματα σχετικά με τις δημογραφικές συμπεριφορές στους δεσμούς των μεταναστών στην Ισπανία	41
6.2. Συμπεράσματα σχετικά με τις δημογραφικές συμπεριφορές στις αναπαραγωγικές σχέσεις του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ισπανία	44
6.3. Διαφορές στις δημογραφικές συμπεριφορές: το παρόν και το μέλλον της οικογενειακής μορφής των μεταναστών στην Ισπανία	51
Βιβλιογραφία	56

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Επισκόπηση της εργασίας

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να μελετηθεί το πώς οι μετανάστες που βρίσκονται στη χώρα της Ισπανίας σχηματίζουν δεσμούς και οικογένεια, από μία δημογραφική οπτική γωνία. Στο κομμάτι της εισαγωγής βρίσκονται οι υποθέσεις εργασίας και οι ερευνητικοί στόχοι, όπου αναλύεται το σκεπτικό για τη δημιουργία της εργασίας αυτής. Στη συνέχεια, με τη βοήθεια της ήδη υπάρχουσας βιβλιογραφίας, θα επιχειρήσουμε να ανατρέξουμε σε παλαιότερες πηγές όσον αφορά τη δημιουργία οικογένειας από μετανάστες που ζουν στη χώρα της Ιβηρικής Χερσονήσου.

Η τρίτη ενότητα παρουσιάζει τις στατιστικές πηγές συλλογής στοιχείων που θα χρησιμοποιηθούν, ενώ στο τέταρτο κεφάλαιο μελετάται ο σχηματισμός οικογένειας σε δύο χαρακτηριστικές ομάδες μεταναστών στην Ισπανία, τους Μαροκινούς και τους Λατινοαμερικάνους.

Ακολουθούν πίνακες και γραφήματα, ώστε να εξετασθεί η ένταση και το χρονοδιάγραμμα της γεννητικότητας και της γονιμότητας μετά τη μετανάστευση. Επιπλέον, γίνεται συγκριτική ανάλυση για να μελετηθεί η γονιμότητα των Λατινοαμερικάνων στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και στην Ισπανία, με σκοπό να βρεθεί το κατά πόσο επηρεάζει η χώρα προορισμού τα συγκεκριμένα δημογραφικά στοιχεία των μεταναστών. Από την άλλη αναλύεται επίσης το αν η γονιμότητα των μεταναστών επηρεάζεται από τη διάρκεια παραμονής τους στην Ισπανία.

Τέλος, εξάγονται κάποια, ασφαλή ή μη, συμπεράσματα σχετικά με τις περιπτώσεις που λήφθηκαν και κάποιες σκέψεις για το παρόν και εικασίες για το μέλλον του σχηματισμού οικογένειας των μεταναστών στη χώρα της Ισπανίας.

1.2. Υποθέσεις εργασίας

Με στόχο την ανάλυση της δημογραφικής συμπεριφοράς στον οικογενειακό σχηματισμό των μεταναστών στην Ισπανία, διατυπώθηκαν οι ακόλουθες δύο βασικές υποθέσεις για σύγκριση: από τη μία μεριά, η δημογραφική συμπεριφορά στον οικογενειακό σχηματισμό του μεταναστευτικού πληθυσμού εξηγείται από τους ακόλουθους παράγοντες: α) το καθεστώς τους ως αλλοδαποί, β) την ιδιότητά τους ως μετανάστες, γ) τα εγγενή δημογραφικά χαρακτηριστικά τους και δ) τα κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά τους. Ενώ η δεύτερη διαπίστωση είναι ότι η έννοια της ένταξης δεν είναι συνώνυμη με την εξαφάνιση των διαφορών στη δημογραφική συμπεριφορά.

Η πρώτη και κύρια υπόθεση προϋποθέτει την ύπαρξη παραγόντων, που μπορούν να εξηγήσουν τη συμπεριφορά των μεταναστών σε σχέση με τη δημογραφική δυναμική, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με την οικογένεια. Από αυτή την προϋπόθεση απορρέει η ανάγκη να κατανοήσουμε ότι οι μετανάστες συμπεριφέρονται διαφορετικά:

α) Λόγω του καθεστώτος τους ως αλλοδαποί. Η ύπαρξη ενός αλλοδαπού μπορεί να επιφέρει νομικούς περιορισμούς που καθορίζουν ορισμένες συμπεριφορές οικογενειακής διαμόρφωσης, ειδικά για τους μετανάστες χωρίς έγγραφα.

β) Λόγω της ιδιότητάς τους ως μετανάστες. Πρέπει να εξετάσουμε πτυχές όπως η επιλεκτικότητα της μετανάστευσης, ο χρόνος που διανύουν στη χώρα ή η πιθανή προηγούμενη ιστορία της οικογενειακής διαμόρφωσης, δηλαδή η ύπαρξη ενός δεσμού ή παιδιών στις χώρες καταγωγής τους.

γ) Λόγω των εγγενών δημογραφικών χαρακτηριστικών τους. Τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού όσον αφορά τη δομή, δηλαδή τη σύνθεση του κατά φύλο και ηλικία, αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες στη συμπεριφορά της οικογενειακής διαμόρφωσης. Στην περίπτωση αυτή, είναι σημαντικό να εξεταστεί, για παράδειγμα, η αναλογία των ομάδων μεταξύ ανδρών και γυναικών, η οποία καθορίζει τον γάμο ή το ποσοστό των γυναικών σε γόνιμη ηλικία που επηρεάζει την αναπαραγωγική συμπεριφορά.

δ) Λόγω των κοινωνικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών τους. Αυτή η υπόθεση θεωρεί ότι είναι ίσως οι εγγενείς κοινωνικοί παράγοντες της χώρας προέλευσης που μπορούν να εξηγήσουν τη συμπεριφορά, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου εκπαίδευσης, της κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης ή των πολιτισμικών χαρακτηριστικών και προτύπων.

Σε καμία περίπτωση δεν θεωρούνται αυτές οι κατηγορίες αποκλειστικές, καθώς είναι πολύ πιθανό να υπάρχουν ταυτόχρονα. Είναι επίσης πιθανό ότι ορισμένες συμπεριφορές μπορούν να εξηγηθούν από μία κατηγορία και άλλες συμπεριφορές από μια άλλη κατηγορία.

Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι σε πολλές περιπτώσεις οι ομάδες αυτές αντιμετωπίζουν μια σειρά γεγονότων που σχετίζονται με τη μετανάστευση και παράγονται από την κοινωνία υποδοχής και που μπορούν να επηρεάσουν τη δημογραφική συμπεριφορά: την ένταξη σε ορισμένους τομείς της αγοράς εργασίας, τη διάλυση και την απομάκρυνση της οικογένειας, το καθεστώς νόμιμης παραμονής, τις πολιτισμικές διαφορές, τις καταστάσεις διακρίσεων και διαχωρισμού και τις συνθήκες διαβίωσης. Περιστασιακά αυτοί οι επεξηγηματικοί παράγοντες της διαφορετικής συμπεριφοράς προέρχονται από ένα πολύπλοκο δίκτυο αλληλένδετων αιτιών.

Ομοίως, αξίζει να εξετασθεί το ενδεχόμενο ότι οι δημογραφικές συμπεριφορές συνδέονται με το απλό γεγονός ότι είναι μετανάστες και δεν συνδέονται κατ'ανάγκη με τη μεταναστευτική διαδικασία ή με τις συνθήκες ζωής στη χώρα υποδοχής, αλλά μάλλον ότι

μπορεί να σχετίζονται με τις δημογραφικές αλλαγές που συμβαίνουν στη χώρα υποδοχής.

Η δεύτερη υπόθεση οφείλεται στο γεγονός ότι οι διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ του ιθαγενούς πληθυσμού και των μεταναστών όσον αφορά τις δημογραφικές συμπεριφορές, μας ενθαρρύνουν να σκεφτούμε τη σύνθετη σχέση που έχουν αυτές οι συμπεριφορές όσον αφορά την ένταξη. Έτσι, αυτή η υπόθεση υποστηρίζει ότι δε θα ήταν ορθό να υποθέσουμε ότι η ενσωμάτωση των αλλοδαπών μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνο αν συνεπάγεται αφομοίωση ή κατανόηση της αφομοίωσης, που σημαίνει την ακριβή αντιστοίχιση της συμπεριφοράς των αλλοδαπών με τη συμπεριφορά του πληθυσμού της λήπτριας χώρας. Ως εκ τούτου, αυτή η υπόθεση ορίζει την προϋπόθεση ότι η ίδια η διαφορά συνεπάγεται ότι μια συμπεριφορά διαφορετική από τη στατιστική τάση μπορεί επίσης να ενσωματωθεί σε ένα πιο ευρύ φάσμα συμπεριφοράς σε σχέση με το φαινόμενο.

1.3. Ερευνητικοί στόχοι

Αυτή η εργασία θα παρουσιάσει τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για να κατανοήσουμε ποιοι επεξηγηματικοί παράγοντες βρίσκονται πίσω από τη συνένωση ή την αναπαραγωγική συμπεριφορά με μια ανάλυση της προέλευσης και, στο μέτρο του δυνατού, λαμβάνοντας ως σημείο αναφοράς τα πρότυπα συμπεριφοράς που εμφανίζονται από τον πληθυσμό των Ισπανών.

Στο πλαίσιο της ανάλυσης της δημογραφικής συμπεριφοράς στον σχηματισμό οικογένειας κατά προέλευση, καθορίζουμε τρεις ειδικούς στόχους:

Πρώτος Στόχος: Εκπόνηση μιας γενεαλογίας της μελέτης της συμπεριφοράς των μεταναστών που σχετίζεται με την ένταξη, από δημογραφική άποψη.

Δεύτερος Στόχος: Παρουσίαση των προτύπων συμπεριφοράς τόσο του σχηματισμού ζευγαριών όσο και της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς όσον αφορά τις τάσεις και την ένταση.

Τρίτος Στόχος: Επιλογή αυτών των συλλογών που παρουσιάζουν ακραίες συμπεριφορές και καθορισμός για το ποιοι παράγοντες εξηγούν τη διαφορετική συμπεριφορά τους.

Ο πρώτος στόχος προτείνει την επεξεργασία μιας χρονολογικής εξέλιξης της έννοιας της ενσωμάτωσης και των διαδικασιών κοινωνικής ενσωμάτωσης του μεταναστευτικού πληθυσμού. Ταυτόχρονα, η ιστορική, οικονομική και δημογραφική μελέτη του θεωρητικού λόγου θα διευκολύνει την κατανόηση της εξέλιξης της επιστημονικής σκέψης σε σχέση με τις διαδικασίες ενσωμάτωσης του μεταναστευτικού πληθυσμού και τα πρότυπα της οικογενειακής του διαμόρφωσης.

Ο δεύτερος στόχος χρησιμεύει ως εμπειρική συσχέτιση της πρόσφατης εξέλιξης και των χαρακτηριστικών των δύο φαινομένων που ενέχονται στο σχηματισμό της οικογένειας: τα πρότυπα της ένωσης και της αναπαραγωγής. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην ένταση αυτών των περιστατικών. Ωστόσο, η γενική ανάλυση των συνδυασμένων ομάδων συνήθως κρύβει τις ιδιαιτερότητες στα δημογραφικά πρότυπα των μεμονωμένων ομάδων. Για το λόγο αυτό, ο στόχος της πρώτης περιγραφικής προσέγγισης είναι να επιτρέψει την ανίχνευση των συγκεκριμένων περιπτώσεων που πρέπει να αναλυθούν περαιτέρω, δεδομένων των ιδιαιτεροτήτων των χαρακτηριστικών τους. Δηλαδή, επειδή διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφορές συμπεριφοράς μετά τη σύγκριση των διαφορετικών προελεύσεων, η στατιστική εκπροσώπηση επιτρέπει μια τέτοια ανάλυση, η οποία μερικές φορές περιορίζει τις εφικτές επιλογές σε εκείνες τις ομάδες με μεγαλύτερη εκπροσώπηση στην Ισπανία.

Η περιγραφική ανάλυση εντοπίζει τις διαφορές συμπεριφοράς μεταξύ Ισπανών υπηκόων και αλλοδαπών ή μεταξύ μεταναστών και μη μεταναστών. Μόλις επιλεγούν

αυτές οι συγκεκριμένες περιπτώσεις, ο τρίτος στόχος είναι να εξεταστεί πιο βαθιά η δημογραφική τους συμπεριφορά, με στόχο να προσδιοριστούν οι διαφορές αυτές και το πού ακριβώς μπορούν να αποδοθούν. Με άλλα λόγια, θέλουμε να εξετάσουμε την αιτιότητα που τους καθιστά σημαντικούς σε σχέση με τις δυνατότητες που προσφέρει η πρώτη υποβληθείσα υπόθεση: οι διαφορές στις συμπεριφορές που εξηγούνται από το καθεστώς τους ως αλλοδαποί, από το καθεστώς τους ως μετανάστες και από τα εγγενή δημογραφικά χαρακτηριστικά ή τα κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά τους.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ

Σε σύγκριση με άλλες χώρες με υψηλότερη μεταναστευτική παράδοση, η Ισπανία εξακολουθεί να είναι χώρα μιας πιο πρόσφατης μετανάστευσης (Muñoz και Izquierdo, 1989), που άρχισε να καταγράφει σημαντικές ποσότητες στα τέλη της δεκαετίας του 1990, όποτε και η παρουσία των αλλοδαπών άρχισε να είναι κοινωνικά αντιληπτή, αντιπροσωπεύοντας μόλις το 1,6% του πληθυσμού το 1998 (León, 2007). Έκτοτε η ανησυχία και η επιστημονική μελέτη για τη μετανάστευση ήταν άφθονη και το επιστημονικό ενδιαφέρον για τη δημογραφική δυναμική του μεταναστευτικού πληθυσμού και η επίδρασή του στην αύξηση του πληθυσμού έχει αυξηθεί.

Η εξέλιξη της επιστημονικής βιβλιογραφίας από τη δημογραφία διατηρεί μια άμεση αντιστοιχία με τις κατευθυντήριες γραμμές που σηματοδότησαν ένα αρχικά ελλιπές στατιστικό σύστημα για τη μελέτη της μετανάστευσης (Macarrón, 2011). Σε κάποιο βαθμό, το σύστημα αυτό σε ορισμένες περιπτώσεις αναδιατυπώθηκε και σε άλλες επεκτάθηκε, λόγω της ζήτησης για γνώση εξαιτίας ενός ολοένα και πιο έντονου φαινομένου που επικρατούσε, για να του δώσει στατιστική σκοπιά (Devolder, 2002). Ο προβληματισμός στη βιβλιογραφία ήταν έντονος, όμως οι μεθοδολογικοί περιορισμοί υπάρχουν πάντοτε εν όψει του περιορισμού σε έναν τόσο ευρύ κόσμο μελέτης. Για παράδειγμα, η στατιστική βιβλιογραφία που είναι διαθέσιμη στην Ισπανία για τη μελέτη της διεθνούς μετανάστευσης έχει σημαντικούς περιορισμούς στην ανάλυση της προέλευσης.

Παρ' όλα αυτά, η επιστημονική βιβλιογραφία για τη μετανάστευση διαμορφώνεται από την εξέλιξη του φαινομένου, από τη στατιστική βιβλιογραφία, αλλά και από πολιτικές και κυβερνητικές αποφάσεις σε κρατικό επίπεδο (Delgado και Zamora, 2004). Έτσι, το κράτος παρεμβαίνει σε διάφορες πτυχές, όπως η εξέλιξη της νομοθετικής δραστηριότητας

ή τα θεσμικά μέτρα που υιοθετούνται (De Castro, 2004), αλλά επίσης καθορίζει τη στατιστική βιβλιογραφία. Οι διάφοροι παράγοντες επηρεάζουν ο ένας τον άλλον και σχηματίζουν μια δυναμική αμοιβαίων αλληλεπιδράσεων (Bledsoe, 2006). Η νομοθετική δραστηριότητα είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας, καθώς το πεδίο δράσης της περιλαμβάνει τόσο το φαινόμενο όσο και την τελική επιστημονική βιβλιογραφία, καθώς επίσης παρεμβαίνει στο θεσμικό και στατιστικό έργο. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει με τα θεσμικά μέτρα, αν και με μικρότερη ένταση, υπό την έννοια ότι πολλά από αυτά είναι προϊόντα της ίδιας της νομοθετικής δραστηριότητας (Alcalde, 2008). Από την άλλη πλευρά, η στατιστική βιβλιογραφία επηρεάζεται από όλους, επηρεάζοντας τόσο την επιστημονική βιβλιογραφία που προκύπτει όσο και τη δημογραφική, καθώς και τον σχεδιασμό και τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου (Izquierdo, 2001).

Η γενική επιστημονική βιβλιογραφία τροφοδοτεί αυτό που ονομάζεται θεωρητικό πλαίσιο, δηλαδή τη συσσωρευμένη παραγωγή θεωρητικού χαρακτήρα που σχετίζεται με το αντικείμενο της μελέτης (Martin και Hamilton, 2002). Με άλλα λόγια, μιλάμε για εκείνο το τμήμα της επιστημονικής βιβλιογραφίας που αναγνωρίζεται ως προηγούμενο για την επακόλουθη βιβλιογραφία στον τομέα της διεθνούς μετανάστευσης (León, 2007) και στην περίπτωση αυτή προέρχεται, ως επί το πλείστον, από χώρες με μεγαλύτερη μετανάστευση και ήδη εδραιωμένη επιστημονική γνώση.

Το κεφάλαιο αυτό έχει ως στόχο να καθορίσει σε ποιο βαθμό η βιβλιογραφία έχει εμβαθύνει στη μελέτη των συμπεριφορών που εμπλέκονται στις κοινωνικο-δημογραφικές διαφορές ως προς τη δημιουργία οικογένειας στον πληθυσμό των ξένων μεταναστών, όσον αφορά το γάμο και τη γονιμότητα. Για το σκοπό αυτό, πραγματοποιήθηκε ανάλυση της αντίστοιχης επιστημονικής βιβλιογραφίας στην Ισπανία προκειμένου να αντληθούν οι κύριες γραμμές ενδιαφέροντος που δημιουργούνται γύρω από το θέμα.

2.1. Σχηματισμός οικογένειας: γάμοι

Η επιστημονική βιβλιογραφία για το σχηματισμό του ζευγαριού των ξένων ή του μεταναστευτικού πληθυσμού έχει μια άφθονη βιβλιογραφία εάν ληφθεί υπόψη το πόσο πρόσφατο ήταν το φαινόμενο και τα γεγονότα (Domingo, 2010), περίπου 20 χρόνια. Η στατιστική διαθεσιμότητα καθιστά δυνατή τη μελέτη του γάμου αλλοδαπών από το 1989, όταν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για γάμους όπου τουλάχιστον ένα μέλος έχει αλλοδαπή εθνικότητα. Ωστόσο, τα καταγεγραμμένα γεγονότα αυτού του είδους δεν άρχισαν να θεωρούνται σημαντικά μέχρι την αρχή του νέου αιώνα (Reig, 2007), γι' αυτό και η πλειοψηφία της βιβλιογραφίας επικεντρώνεται από το έτος 2000 και έπειτα.

Τον μεγαλύτερο ρόλο μονοπωλεί ο σχηματισμός των γάμων μεταξύ Ισπανών και ξένων. Ωστόσο, η εμφάνιση νέων ζητημάτων που εγείρουν το ενδιαφέρον της επιστημονικής βιβλιογραφίας είναι οι πρόσφατες μελέτες για τους λευκούς γάμους που περιορίζονται σχεδόν αποκλειστικά στο νομικό πεδίο (Domingo και Sabater, 2013) και διερευνάται όλο και περισσότερο με την πάροδο του χρόνου. Ένα θέμα που δεν έχει αναλυθεί ιδιαίτερα είναι η περιφερειακή επίδραση των γάμων των αλλοδαπών στην Ισπανία, δηλαδή στην εδαφική κατανομή της (González-Ferrer, 2009). Τέλος, υπάρχουν πρωτοβουλίες ορισμένων συγγραφέων να ψάξουν για τους λόγους των γάμων, ώστε να εξηγήσουν ότι οι αλλοδαποί σε ορισμένες περιπτώσεις πραγματοποιούν ταξίδια στη χώρα καταγωγής τους για να παντρευτούν, ένα θέμα που έχει μελετηθεί σε άλλες χώρες με πιο ανεπτυγμένη τη μεταναστευτική παράδοση (Izquierdo και López, 2003).

Ένα ερώτημα που τέθηκε και θεωρείται αρκετά σημαντικό είναι η μελέτη των ρήξεων, του χωρισμού, του διαζυγίου, του θανάτου ή της μετανάστευσης ενός μέλους του

ζευγαριού (Sanahuja και Rendón, 2008). Για ό,τι αφορά τον νεότερο ηλικιακά πληθυσμό, οι ρωγμές ενδέχεται να μην είναι ακόμα αρκετά σημαντικές για να προκαλέσουν επιστημονικό ενδιαφέρον (Serrano-Martínez και García-Marín, 2013), αλλά αυτό το θέμα αναμένεται να προκαλέσει επιστημονικές ανησυχίες στο μέλλον.

Ένα άλλο από τα ζητήματα που ξεχωρίζουν είναι οι διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης. Προς το παρόν η επιστημονική βιβλιογραφία της δημογραφίας σε σχέση με αυτό το θέμα συνεχώς αυξάνεται (Matia και Álvarez, 2012). Αυτό θα συμβεί ειδικά εάν στο μέλλον η στατιστική βιβλιογραφία θα έχει δεδομένα σχετικά με το ζήτημα, το οποίο θα συμβεί πολύ σύντομα εφόσον τα γεγονότα μεγαλώσουν, όπως επίσης και η ζήτηση γνώσης για αυτά.

Έως τώρα, έχουν προκύψει μελλοντικές κατευθύνσεις έρευνας που προκύπτουν από το δημογραφικό ενδιαφέρον, ωστόσο, μερικές φορές η καταγωγή του επιστημονικού ενδιαφέροντος είναι κοινή. Σε ορισμένες περιπτώσεις, χαρακτηρίζεται από ανησυχίες από το δημόσιο περιβάλλον. Έτσι, το βλέμμα του εκάστοτε κράτους αναμειγνύεται με την επιστημονική άποψη και συμμετέχει ενεργά στην ανάλυση θεμάτων άλλων πολιτισμών ή κοινωνιών (Cebolla και González-Ferrer, 2008) που θεωρούνται αμφιλεγόμενα ή και απαγορευμένα στη δική μας κοινωνία. Συνήθως είναι πρακτικές και έθιμα από ορισμένες αφρικανικές ή ασιατικές ομάδες, οι οποίες στις περισσότερες δυτικές κοινωνίες δεν επιτρέπονται. Αυτά περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, τη νόμιμη ηλικία του γάμου, τα δικαιώματα των γυναικών ή την πρακτική της πολυγαμίας. Αυτές έχουν μελετηθεί πολύ από την ανθρωπολογία, την κοινωνιολογία ή ακόμα και τις επιστήμες της υγείας και το ίδιο ενδιαφέρον είναι εκείνο που δημιουργεί την ανάγκη για δημογραφική διάγνωση συγκεκριμένων ομάδων (González-Ferrer, 2009). Ως εκ τούτου, και μετά τη σταδιακή εδραίωση μιας κοινωνίας στην οποία συνυπάρχουν διαφορετικοί πολιτισμοί, δεν αποκλείεται η μελλοντική εμφάνιση πρακτικών που έχουν ως αντικείμενο μερικά από τα

θέματα που αναφέρθηκαν παραπάνω, σε σχέση με τα πρότυπα της ένωσης δύο ανθρώπων.

Εν κατακλείδι, και από την άποψη των διαφόρων συμπεριφορών παρατηρούμε την ύπαρξη ενός τελικού στόχου, που εμφανίζεται είτε αμυδρά είτε εντονότερα, αλλά πάντα οδηγεί στην ολοκλήρωση. Η ανάλυση της ενσωμάτωσης των αλλοδαπών στην κοινωνία της Ισπανίας είναι πολύπλοκη. Τίθενται διάφορα ερωτήματα όπως το γιατί οι άνδρες και οι γυναίκες της ίδιας εθνικότητας δεν παντρεύονται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο (Domingo, 2010), δηλαδή αν το φύλο του ανθρώπου παίζει ρόλο σχετικά με το πότε και αν θα παντρευτεί. Σε μια τέτοια περίπτωση, η υπόθεση είναι ότι η αιτία της διαφορετικής συμπεριφοράς, είναι το ότι είναι άνδρας ή γυναίκα και όχι το γεγονός ότι είναι μετανάστης ή ότι είναι από μια συγκεκριμένη περιοχή (Bastia, 2011). Σε κάθε περίπτωση, οι μετανάστες έχουν ήδη μια σταθερή πορεία στη διαμόρφωση του ζευγαριού στην Ισπανία, αν και τα στοιχεία παραμένουν περιορισμένα, έτσι ώστε να φτάσουμε σε πιο ασφαλή συμπεράσματα για τα πρότυπα του γάμου τους. Επίσης, το φάσμα των μελλοντικών γραμμών έρευνας στη μελέτη των αλλοδαπών αυξάνεται, έτσι ώστε η μελλοντική βιβλιογραφία σχετικά με τα πρότυπα των δεσμών και του γάμου στην Ισπανία να είναι πιο ακριβής.

2.2. Αναπαραγωγική συμπεριφορά: γεννητικότητα και γονιμότητα

Με την άφιξη του νέου αιώνα συνέβησαν ταυτόχρονα δύο σημαντικά φαινόμενα: η εντατικοποίηση και διαφοροποίηση των μεταναστευτικών ροών από το εξωτερικό (Ortega, 2011) και η αρχή μιας αργής ανάκαμψης της ισπανικής γονιμότητας, που ήταν ένα από τα

χαμηλότερα ποσοστά στον κόσμο, έχοντας φθάσει το 1998 το 1,15 παιδιά ανά γυναίκα (Matia και Álvarez, 2012). Η χρονική σύμπτωση των δύο γεγονότων τροφοδότησε τη συζήτηση για το πόσο αλληλένδετα ήταν (και είναι) αυτά τα φαινόμενα (Rodriguez Vignoli, 2008) και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ενεργοποίηση του δημόσιου συμφέροντος, μετά τη μελέτη τους από στατιστικό ενδιαφέρον και, στη συνέχεια, από επιστημονικό ενδιαφέρον (González-Ferrer, 2013).

Η επιστημονική βιβλιογραφία αρχίζει να αυξάνεται από το 2006, κάτι το οποίο οφείλεται σε διάφορους παράγοντες όπως η σχετικά πρόσφατη παρουσία του φαινομένου, η έλλειψη των γεγονότων (γεννήσεις σε ξένες μητέρες) και σε σημαντικό βαθμό η έλλειψη στοιχείων πριν από το 1996, καθώς και το γεγονός ότι τα διαθέσιμα στοιχεία παρουσιάζουν αμφίβολη αξιοπιστία (Alba, Fernández και Martínez, 2013).

Μέσα από τα διαθέσιμα στοιχεία έγινε προσπάθεια για την εύρεση των επιπτώσεων της εισόδου των μεταναστών στη συνολική γονιμότητα, την εξέταση ύπαρξης διαφοροποιήσεων ανάλογα με την εθνικότητα ή την περιοχή προέλευσης, τη μελέτη των αναπαραγωγικών χαρακτηριστικών συγκεκριμένων ομάδων και των διακρίσεων των παραγόντων, που μπορούν να εξηγήσουν τόσο τα παρατηρούμενα επίπεδα όσο και τον έλεγχο των γεννήσεων μεταξύ των γυναικών που έχουν πραγματοποιήσει τη διαδικασία της μετανάστευσης.

Μετά τη βιβλιογραφική ανασκόπηση της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι έχει χαρακτηριστεί από δύο βασικές πτυχές. Αρχικά, ειδικά κατά τη διάρκεια της έκρηξης της μετανάστευσης, η επιστημονική κοινότητα εξετάζει εάν η μετανάστευση θα θέσει τέρμα στα χαμηλά επίπεδα γονιμότητας στην Ισπανία. Σταδιακά, η κινητήρια δύναμη της έρευνας μετατοπίζεται προς τη σκέψη εάν υπάρχει σύγκλιση των αναπαραγωγικών προτύπων των ξένων γυναικών με αυτά των Ισπανίδων.

Ωστόσο, η εμπειρία από άλλες χώρες μας δείχνει ότι η μελέτη της

αναπαραγωγικής συμπεριφοράς του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ισπανία είναι ένα ζήτημα στο οποίο υπάρχουν σημαντικά κενά στις πληροφορίες που θεωρούνται βασικές για μια σωστή ανάλυση, όπως το έτος άφιξης στην Ισπανία ή πληροφορίες σχετικά με την αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών.

Εν κατακλείδι, θα πρέπει να τονισθούν ορισμένες γενικές πτυχές ως περίληψη της κατάστασης του ζητήματος που τέθηκε σε αυτό το σημείο. Πρώτον, όσον αφορά την αναπαραγωγική συμπεριφορά, οι περισσότερες μελέτες αποδίδουν την αύξηση των επιπέδων γονιμότητας στο συγκυριακό αποτέλεσμα της μεταναστευτικής διαδικασίας (Frank και Heuveline, 2005). Δεύτερον, τονίζεται επίσης ότι με την πάροδο του χρόνου ο αριθμός των γεννήσεων στην Ισπανία μειώνεται και αυτό ερμηνεύεται λόγω της προσαρμογής ή της ενσωμάτωσης του ξένου πληθυσμού, αν και οι διαφορές κατά προέλευση παραμένουν σημαντικές (Serrano-Martínez και García-Marín, 2013). Τρίτον, μεγάλες διαφορές στη γονιμότητα συναντώνται αναλύοντας τη σύνθεση του πληθυσμού ανά προέλευση, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση ή άλλα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά (Macarrón, 2011).

2.3. Γενικά συμπεράσματα για την Ισπανία

Όσον αφορά τη δημογραφική συμπεριφορά, συμπεραίνεται ότι το επιστημονικό ενδιαφέρον είναι ανομοιογενές. Από την άποψη των παραγόντων που καθορίζουν την επιστημονική βιβλιογραφία, παρατηρήθηκε πώς η κατάσταση της συζήτησης σχετικά με τα φαινόμενα που εμπλέκονται στο σχηματισμό της οικογένειας του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ισπανία καθοδηγείται παράλληλα από δύο απόψεις. Η πρώτη ενεργεί

έμμεσα με κρατική παρέμβαση στο βαθμό που η νομοθετική και θεσμική δραστηριότητα παρενέβη στο ίδιο το μεταναστευτικό φαινόμενο, ενώ η κοινή γνώμη ενδιαφέρθηκε για γνώση. Η δεύτερη, δρα άμεσα και είναι διπλή: η στατιστική παραγωγή και το θεωρητικό πλαίσιο. Όσον αφορά τη στατιστική παραγωγή, η βιβλιογραφία έδωσε σαφείς αποδείξεις για το πώς η διαθεσιμότητα των δεδομένων καθορίζει τις δυνατότητες και τους περιορισμούς της ανάλυσης. Το θεωρητικό πλαίσιο με τη σειρά του ασκεί μια ισχυρή επίδραση στην ανάπτυξη της έρευνας στο βαθμό που η απειρία της Ισπανίας στον τομέα της μετανάστευσης απαιτεί τις θεωρητικές συνεισφορές άλλων χωρών.

Η σύντομη χρονική σειρά ανάλυσης είναι ένας από τους σημαντικότερους περιορισμούς αυτή τη στιγμή. Θα χρειαστούν περισσότερα χρόνια εμπειρίας, στα οποία θα ενισχυθούν οι συμπεριφορές των μεταναστών και θα απαντηθεί εάν και κατά πόσο είναι συγκυριακά γεγονότα της μεταναστευτικής διαδικασίας. Από την άλλη πλευρά, οι ίδιες οι στατιστικές πηγές μπορούν να προσαρμοστούν ανάλογα με την εξέλιξη του φαινομένου και τη ζήτηση για επιστημονική γνώση.

3. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρατεθούν οι πηγές στατιστικών στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτή την εργασία. Κάθε πηγή στατιστικών δεδομένων, και κάποιες φορές ο συνδυασμός δύο πηγών, έδωσαν χρήσιμα στοιχεία ούτως ώστε να καταλήξουμε σε όσο το δυνατόν πιο ασφαλή συμπεράσματα.

3.1. Κύριες πηγές στατιστικών δεδομένων

Οι κυριότερες στατιστικές πηγές που χρησιμοποιήθηκαν είναι οι εξής:

1) Εθνική έρευνα για τους μετανάστες - Encuesta Nacional de Inmigrantes (ENI): Η Εθνική Έρευνα για τους Μετανάστες της εθνικής στατιστικής υπηρεσίας της Ισπανίας (Instituto Nacional de Estadística - INE) έχει προς το παρόν μία ενιαία έκδοση το 2007. Πρόκειται για μια έρευνα περίπου 15.000 ατόμων ηλικίας άνω των 16 ετών, που έχουν γεννηθεί εκτός Ισπανίας και κατοικούσαν στην Ισπανία τουλάχιστον για ένα χρόνο και θα συνέχιζαν να διαμένουν στη χώρα για τουλάχιστον ένα ακόμα έτος.

2) Έρευνα του Ενεργού Πληθυσμού – Encuesta de Población Activa (EPA): Από τις πηγές αυστηρά στατιστικής φύσης, η εθνική στατιστική υπηρεσία (Instituto Nacional de Estadística - INE) έχει ένα από τα πλέον χρησιμοποιούμενα εργαλεία, τη συγκεκριμένη έρευνα, που έχει χρησιμοποιηθεί από πολλούς διαφορετικούς κλάδους για την ανάλυση της αγοράς εργασίας στην Ισπανία. Χαρακτηρίζεται από μια έρευνα μεγάλης κλίμακας με αναγνωρισμένη πορεία στο στατιστικό και ακαδημαϊκό πεδίο των τελευταίων δεκαετιών. Ο συνεχής τριμηνιαίος χαρακτήρας του συλλέγει πληροφορίες από κατοίκους ηλικίας 16

ετών και άνω, σε δείγμα 65.000 νοικοκυριών. Πρωταρχικός στόχος του είναι να αποκτήσει πληροφορίες για το εργατικό δυναμικό και τις διάφορες κατηγορίες του (άεργοι, άνεργοι) καθώς και πληροφορίες από τον πληθυσμό εκτός της αγοράς εργασίας.

3) Φυσική Μετακίνηση του Πληθυσμού – Movimiento Natural de la Población (MNP): Η Φυσική Μετακίνηση του Πληθυσμού (MNP) αποτελείται από στατιστικά του πληθυσμού, που είχαν καθυστερήσει πολύ σε ό,τι αφορά την ενσωμάτωσή τους στην εθνική στατιστική υπηρεσία (Instituto Nacional de Estadística - INE). Η ενσωμάτωση πραγματοποιήθηκε σταδιακά σε κάθε μία από τις τρεις πτυχές της: τους γάμους, τις γεννήσεις και τους θανάτους. Αυτή η πηγή έχει την καταγωγή της στο μητρώο κάθε δήμου, ενώ τα δεδομένα επεξεργάζονται από το INE, το οποίο τα καθιστά διαθέσιμα στο κοινό σε ετήσια βάση. Το MNP περιλαμβάνει όλα τα γεγονότα που σχετίζονται με μερικά από τα βασικά δημογραφικά φαινόμενα που συνθέτουν τη φυσική δυναμική του πληθυσμού και τον κύκλο ζωής των ανθρώπων.

4) Απογραφή Πληθυσμού και Στέγασης – Censo de Población y Vivienda: Η τελευταία Απογραφή Πληθυσμού και Στέγασης (Censo) πραγματοποιήθηκε το 2011 και παρέχει ολοκληρωμένη εκμετάλλευση των δημογραφικών, κοινωνικών και οικονομικών μεταβλητών σε επίπεδα δήμων. Τα στατιστικά δεδομένα της απογραφής αυτής βρίσκονται στην εθνική στατιστική υπηρεσία της Ισπανίας (Instituto Nacional de Estadística – INE).

5) Συνεχές Μητρώο – Padrón Continuo (PC): Το Συνεχές Μητρώο είναι ένα επεξεργάζεται από την εθνική στατιστική υπηρεσία (INE), με βάση τις πληροφορίες που συλλέγονται στα ληξιαρχεία των δήμων. Το Συνεχές Μητρώο παρέχει μικρότερο όγκο πληροφοριών, δεδομένου ότι περιλαμβάνει μόνο τις μεταβλητές φύλου, ηλικίας, εθνικότητας, τόπου γέννησης, δήμου διαμονής και επιπέδου εκπαίδευσης, καθώς και άλλα προσωπικά δεδομένα όπως το όνομα και το επώνυμο, τη διεύθυνση και τον αριθμό ταυτότητας ή έγγραφο που το αντικαθιστά στην περίπτωση των αλλοδαπών.

6) Δημογραφική Έρευνα Καταλονίας - Encuesta Demográfica de Cataluña: Η Δημογραφική Έρευνα του 2007 (EDC) της Καταλανικής Στατιστικής Υπηρεσίας (IDESCAT) γεννήθηκε ως πηγή καθαρά στατιστικού χαρακτήρα που εμπλουτίζει σημαντικά την έρευνα στη δημογραφία. Αυτή η έρευνα φέρνει νέες δυνατότητες στη διαχρονική ανάλυση και αποτελεί μια πολύ σημαντική έρευνα για τη μελέτη του πληθυσμού στην Καταλονία και τη δημογραφική του δυναμική. Το μέγεθος του δείγματος είναι 27.911 άτομα, εκ των οποίων το 14% είναι ένας πληθυσμός που γεννήθηκε στο εξωτερικό, δηλαδή συνολικά 3.771 μετανάστες.

3.2. Άλλες στατιστικές πηγές

Κατά την ανάπτυξη της εργασίας χρειάστηκε να βρεθούν στοιχεία των Λατινοαμερικάνων που έχουν μεταναστεύσει στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Έτσι, ακολουθεί μια σύντομη περιγραφή των δύο πηγών που συμπληρώνουν το σύνολο των στατιστικών πόρων που χρησιμοποιήθηκαν. Αυτά είναι τα μητρώα γεννήσεων (VitalStats) τα οποία παρέχονται από το Εθνικό Κέντρο Στατιστικών Υγείας (National Center for Health Statistics - NCHS) και τα στοιχεία της Τρέχουσας Έρευνας Πληθυσμού (Current Population Survey – CPS).

Τα αρχεία γεννήσεων των Ηνωμένων Πολιτειών συλλέγονται μαζί με τα αρχεία για το θάνατο και το θάνατο των εμβρύων υπό την ονομασία VitalStats στο Εθνικό Κέντρο Στατιστικών Υγείας (NCHS). Το περιεχόμενό της δημοσιεύεται ετησίως και διαθέτει πληροφορίες από το 1990 έως σήμερα, σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της μητέρας και του παιδιού, τα χαρακτηριστικά της κύησης, καθώς και της προγεννητικής

φροντίδας. Ο βασικός περιορισμός που είχε η VitalStats για τη χρήση της στη συγκεκριμένη εργασία ήταν το γεγονός ότι δεν περιλάμβανε ούτε την εθνικότητα ούτε τη χώρα γέννησης της μητέρας, καθώς διακρίνει μόνο εάν γεννιέται στις Ηνωμένες Πολιτείες ή στο εξωτερικό .

Η Τρέχουσα Έρευνα Πληθυσμού (CPS) είναι μια μηνιαία έρευνα που διεξάγεται σε περίπου 50.000 σπίτια από το 1940. Έχει γίνει σε όλα τα μέλη του νοικοκυριού άνω των 15 ετών και συγκεντρώνει κυρίως εκτεταμένες πληροφορίες σχετικά με την αγορά εργασίας εκτός από τα κύρια κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά. Σε ορισμένους μήνες του έτους προστίθενται συμπληρώματα στο ερωτηματολόγιο, τα οποία διευρύνουν πληροφορίες σχετικά με διάφορες πτυχές όπως η εκπαίδευση, το εισόδημα, η υγεία, η γονιμότητα ή η εργασιακή εμπειρία, μεταξύ άλλων. Όσον αφορά την ανάλυση του μεταναστευτικού πληθυσμού, η CPS παρέχει και τη χώρα γέννησης του ατόμου.

Οι δύο αυτές πηγές είναι απαραίτητες για να μπορέσει να πραγματοποιηθεί η συγκριτική ανάλυση της μετανάστευσης των κατοίκων της Λατινικής Αμερικής προς τις ΗΠΑ και προς την Ισπανία.

4. ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ: ΓΑΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΗΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται δύο μελέτες περιπτώσεων: η περίπτωση της μετανάστευσης των Λατινοαμερικάνων στην Ισπανία και η περίπτωση της μετανάστευσης των Μαροκινών. Η απόφαση να εργαστούμε με μελέτες περιπτώσεων στηρίζεται στο λόγο ότι η ανάλυση του μεταναστευτικού πληθυσμού στο σύνολό του έδειξε πως υπάρχουν πολλές διαφορές με βάση την καταγωγή τους.

4.1. Η συγκατοίκηση του πληθυσμού των μεταναστών ως συμπεριφορά: η περίπτωση των Λατινοαμερικάνων

Σε αυτή την ενότητα η ανάλυση επικεντρώθηκε στη συμβίωση μεταξύ των γηγενών κατοίκων της Ισπανίας και των Λατινοαμερικάνων.

Σε αντίθεση με άλλες δημογραφικές διαδικασίες, όπως η καθυστέρηση της μητρότητας και η μείωση του συνολικού αριθμού των παιδιών, όπου ο μεταναστευτικός πληθυσμός τείνει να προσαρμόζεται σταδιακά στα πρότυπα που επικρατούν στην κοινωνία προορισμού (Roig και Castro, 2007), στην περίπτωση της συγκατοίκησης, η προσαρμογή δεν έχει σημασία για τον λατινοαμερικανικό πληθυσμό, δεδομένου ότι τα επίπεδα συνύπαρξης που ισχύουν στις περισσότερες χώρες της Νότιας και Κεντρικής Αμερικής είναι πολύ υψηλότερα από αυτά που παρατηρούνται στην ισπανική κοινωνία, παρά την πρόσφατη άνοδο της συγκατοίκησης των νέων κατά τα τελευταία χρόνια (Domingo και Sabater, 2013). Τα αποτελέσματα της ανάλυσης συμφωνούν με την

υπόθεση που έχει τεθεί, προσδοκώντας ότι τα πολιτισμικά πρότυπα των κοινωνιών προέλευσης στην περίπτωση αυτή εξακολουθούν να έχουν καθοριστική επίδραση στη δημιουργία οικογένειας μετά την μετανάστευση. Πράγματι, το ποσοστό της συμβίωσης των ζευγαριών των Λατινοαμερικάνων μεταναστών στην Ισπανία είναι πιο κοντά στην χώρα καταγωγής από ότι στη χώρα προορισμού (EPA, 2016). Επιπλέον, σε αυτή την ανάλυση δεν προκύπτει ότι στον τομέα της γαμηλιότητας υπάρχει σύγκλιση προς τα πρότυπα της κοινωνίας υποδοχής (EPA, 2016). Από την άλλη, αυτοί που έχουν αποκτήσει ισπανική ιθαγένεια δεν έχουν μειωμένη πιθανότητα να συζήσουν με άλλο άτομο (EPA, 2016), ωστόσο σε αυτή την περίπτωση είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς την αιτία και το αποτέλεσμα.

Όσο για τους κοινωνικο-δημογραφικούς παράγοντες που επηρεάζουν την τάση προς τη συγκατοίκηση, φαίνεται ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο δεν έχει ανάλογο αποτέλεσμα για τους Ισπανούς και τους Λατινοαμερικάνους. Για τους πρώτους, δεν έχει σημαντική επίδραση στην πιθανότητα συγκατοίκησης, ενώ για τους δεύτερους, το ποσοστό είναι χαμηλότερο (ENI, 2007). Αυτή η ασυμφωνία μπορεί να έχει σχέση με τις διαφορετικά κοινωνικά πρότυπα στην Ευρώπη και τη Λατινική Αμερική. Ενώ στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, η μεσαία και υψηλή τάξη έχουν υψηλό ποσοστό στη συμβίωση, στη Λατινική Αμερική η συμβίωση εξακολουθεί να συγκεντρώνεται στις πιο μειονεκτικές τάξεις και μόλις τα τελευταία χρόνια η συμπεριφορά αυτή έχει εξαπλωθεί στα πιο μορφωμένα κοινωνικά στρώματα (Matia και Álvarez, 2012).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ανάλυση περιορίστηκε στην «πρώτη γενιά» και ότι ένα μεγάλο μέρος των ζευγών των Λατινοαμερικάνων που κατοικούν στην Ισπανία εξακολουθεί να έχει λίγα χρόνια διαμονής στη νέα του χώρα και επομένως δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι διατηρούν τα πρότυπα οικογενειακής συμπεριφοράς της χώρας καταγωγής τους (Alba, Fernández και Martínez, 2013). Παρ' όλα αυτά είναι ακόμη πολύ

νωρίς για να δούμε τι θα συμβεί στους απογόνους τους.

Υπάρχει ένας έντονος προβληματισμός σχετικά με το τι λόγοι εξηγούν ότι οι Λατινοαμερικάνοι διατηρούν τη διαφορετική συμπεριφορά στη συμβίωση. Το γεγονός ότι η συμβίωση παραδοσιακά είναι μια κοινή πρακτική στις περιοχές καταγωγής, σε συνδυασμό με αυτό που παρατηρήθηκε για τους Λατινοαμερικάνους που κατοικούν στην Ισπανία, μπορούμε να πούμε ότι η διαφορά στη συμπεριφορά εξηγείται από τους κοινωνικοδημογραφικούς παράγοντες, δηλαδή από τους οικογενειακούς σχηματισμούς των χωρών προέλευσης. Έτσι, αυτό δεν είναι σαφές ότι οφείλεται στο γεγονός ότι είναι μετανάστες. Ωστόσο, υπάρχουν χαμηλότερα ποσοστά συγκατοίκησης των Λατινοαμερικάνων στην Ισπανία από ότι στη Λατινική Αμερική (Domingo και Sabater, 2013), γεγονός που εν μέρει μπορεί να δικαιολογηθεί στο μεταναστευτικό γεγονός.

4.2. Μετάβαση στο γάμο μετά τη μετανάστευση: η περίπτωση των Μαροκινών

Σε αυτή την ενότητα αναλύουμε το σχηματισμό των δεσμών των Μαροκινών στην Ισπανία. Σκοπός μας είναι να εξετάσουμε κατά πόσο οι παράγοντες που καθορίζουν τη μετάβαση στο γάμο μεταξύ των Μαροκινών που μετανάστευσαν μόνοι, δρουν με παρόμοιο τρόπο ή με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με την προέλευση του συζύγου.

Όπως παρατηρείται εκείνοι που έχουν ισπανική ιθαγένεια είναι λιγότερο πιθανό να παντρευτούν σε σχέση με τους Μαροκινούς υπηκόους (González-Ferrer, 2013). Λαμβάνοντας υπόψη την μακρά διαδικασία που περιλαμβάνει η απόκτηση ισπανικής ιθαγένειας σε έναν Μαροκινό πολίτη, μια πιθανή εξήγηση για το παραπάνω αποτέλεσμα θα ήταν το γεγονός ότι πρόκειται για άτομα με μακρά διαμονή στην Ισπανία.

Σχετικά με τα χρόνια παραμονής στη χώρα, η ανάλυση επιβεβαιώνει εν μέρει μόνο ότι όσο μεγαλύτερη είναι η παραμονή στην Ισπανία, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα οι Μαροκινοί να παντρευτούν μια Ισπανίδα. Η τάση των γυναικών είναι να παντρευτούν κατά την άφιξή τους στη χώρα προορισμού, κάτι το οποίο, σύμφωνα με προηγούμενες μελέτες της Lievens (1999) συμβαίνει και στο Βέλγιο.

Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης, μπορεί να ειπωθεί ότι η τριτοβάθμια εκπαίδευση συνδέεται άμεσα με εξωγαμικές συμβιώσεις (ENI, 2007). Αυτή η υπόθεση είναι δυνατόν να επιβεβαιωθεί και για τα δύο φύλα, αλλά πιο έντονα για τις γυναίκες. Τα αποτελέσματα αυτά είναι σε συμφωνία με άλλες μελέτες που αποκάλυψαν ότι οι πιο μορφωμένοι συμβιώνουν χωρίς γάμο σε πολλές περιπτώσεις (Kalmijn, 1998), ενώ με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, ιδιαίτερα οι άνδρες, συχνά παντρεύονται γυναίκα άλλης εθνικότητας (Gonzalez-Ferrer, 2006). Από την άλλη πλευρά, εξετάστηκε εάν οι Μαροκινοί που ζουν στην επαρχία και ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία θα έδειχνε κάποιο συμπέρασμα στα διαφορετικά πρότυπα του σχηματισμού δεσμών. Το συμπέρασμα σχετικά με αυτό το θέμα είναι ότι στις επαρχίες όπου το βάρος των Μαροκινών γεωργικών εργαζομένων είναι μεγαλύτερο, η πιθανότητα προσχώρησης σε δεσμό με κάποιον γηγενή είναι χαμηλότερη τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες (Censo, 2011). Μια πιθανή ερμηνεία αυτού του αποτελέσματος είναι ότι η χαμηλότερη κοινωνικοοικονομική κατάσταση αυτών των μεταναστών είναι αποτρεπτική για τους μικτούς δεσμούς.

Επιπλέον, οι συμβίωση χωρίς γάμο, απαιτεί όχι μόνο μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής των μεταναστών στην Ισπανία, αλλά και συγκεκριμένα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά που αντιστοιχούν σε ένα συγκεκριμένο προφίλ. Κατά βάση πρόκειται για ένα άτομο με τριτοβάθμια εκπαίδευση, το οποίο μετανάστευσε μόνο του και συνήθως εγκατεστημένο σε αστικές περιοχές (EPA, 2016, Censo, 2011).

Ένα τμήμα της μετανάστευσης των γυναικών από το Μαρόκο στην Ισπανία είναι

νεαρές που μετακινούνται εξαιτίας των προσυμφωνημένων γάμων και η μετάβασή τους στο γάμο μετά τη μετανάστευση είναι σχεδόν άμεση (Devolder, 2002). Οι γυναίκες αυτές έχουν συχνότερα χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (EDC, 2007).

Φυσικά για να απαντηθούν όλες οι ερωτήσεις για την εμβάθυνση τόσο στη συμπεριφορά των Μαροκινών μεταναστών όσο και των Λατινοαμερικάνων, θα πρέπει να υπάρξει μια μεγαλύτερη μεταναστευτική εμπειρία, που θα επιτρέπει να προσεγγιστεί η ανάλυση των επόμενων γενεών.

5. ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ: ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑ

Μετά την παρατήρηση από διαφορετικές οπτικές γωνίες του σχηματισμού ζεύγους μεταξύ του πληθυσμού των μεταναστών στην Ισπανία, αυτό το κεφάλαιο έχει ως στόχο να αντιμετωπίσει την αναπαραγωγική συμπεριφορά τους και με αυτόν τον τρόπο κλείνει την ανάλυση των δύο δημογραφικών φαινομένων που κάνουν τις διαδικασίες της δημιουργίας οικογένειας. Το κεφάλαιο ξεκινά επιδιώκοντας να αντλήσει μια επισκόπηση της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς των μεταναστών σε σχέση με τις Ισπανίδες. Σε αυτό εντοπίζονται τα βασικά αναπαραγωγικά χαρακτηριστικά του συνόλου της ομάδας των ξένων γυναικών, με ιδιαίτερη έμφαση στη συμπεριφορά που βασίζεται στην προέλευση. Η ανάλυση προσεγγίζεται με βάση την ένταση και το χρονοδιάγραμμα του φαινομένου.

Στη συνέχεια επιλέγουμε δύο προτάσεις για ειδική ανάλυση σε αυτή την περίπτωση που επικεντρώνεται στη μέτρηση της επίδρασης στην αναπαραγωγική συμπεριφορά: 1) τη χώρα προορισμού και 2) τον χρόνο παραμονής. Αυτές οι δύο πτυχές κρίθηκαν κατάλληλες για τον έλεγχο του βαθμού στον οποίο ποικίλουν οι συμπεριφορές της γονιμότητας. Στην πρώτη περίπτωση επιλέγεται μια ενιαία ομάδα, οι γυναίκες της Λατινικής Αμερικής, και η αναπαραγωγική συμπεριφορά τους συγκρίνεται σε δύο χώρες προορισμού, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ισπανία, προκειμένου να εξακριβωθεί εάν υπάρχει επίδραση του προορισμού στη διαφορετική γονιμότητα της επιλεγμένης ομάδας. Η ανάλυση παρέχει μια αντανάκλαση των διαφορών αυτών, συζητώντας τους πιθανούς επεξηγηματικούς παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Η δεύτερη περίπτωση, αντίθετα, εξετάζει τις γυναίκες διαφορετικής προέλευσης σε ένα καθορισμένο γεωγραφικό πλαίσιο, την Ισπανία, και προσεγγίζει από διαχρονική άποψη όλη την αναπαραγωγική περίοδο των μεταναστών πριν και μετά τη μεταναστευτική διαδικασία, λαμβάνοντας υπόψη το αποτέλεσμα που μπορεί να έχει η μετανάστευση στη γονιμότητα ανάλογα με την

ηλικία της μητέρας τη στιγμή που μεταναστεύει.

5.1. Γεννητικότητα και γονιμότητα μετά τη μετανάστευση: ένταση και χρονοδιάγραμμα

Σε αυτό το πρώτο μέρος γίνεται μια περιήγηση στις γενικές κατευθυντήριες γραμμές γέννησης και της γονιμότητας στην Ισπανία. Η ανάλυση έχει ως στόχο να μελετήσει τα αναπαραγωγικά πρότυπα των αλλοδαπών γυναικών και τη συμβολή τους στην εξέλιξη των γεννήσεων και γονιμότητας στην Ισπανία κατά τη διάρκεια μιας πρόσφατης περιόδου. Αυτή η ανάλυση δείχνει τις ιδιαιτερότητες των προτύπων συμπεριφοράς ανάλογα με την εθνικότητα της μητέρας, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ηλικία της γονιμότητάς τους. Όλα αυτά καθιστούν δυνατή την ανίχνευση των διαφορών μεταξύ των εθνικοτήτων στην τάση, την ένταση και τον χρόνο της γονιμότητάς τους.

Αναλύοντας τα διαθέσιμα στοιχεία θα παρατεθούν παρακάτω οι πίνακες και τα γραφήματα, ούτως ώστε να απαντηθούν τα ερωτήματα αυτής της ενότητας.

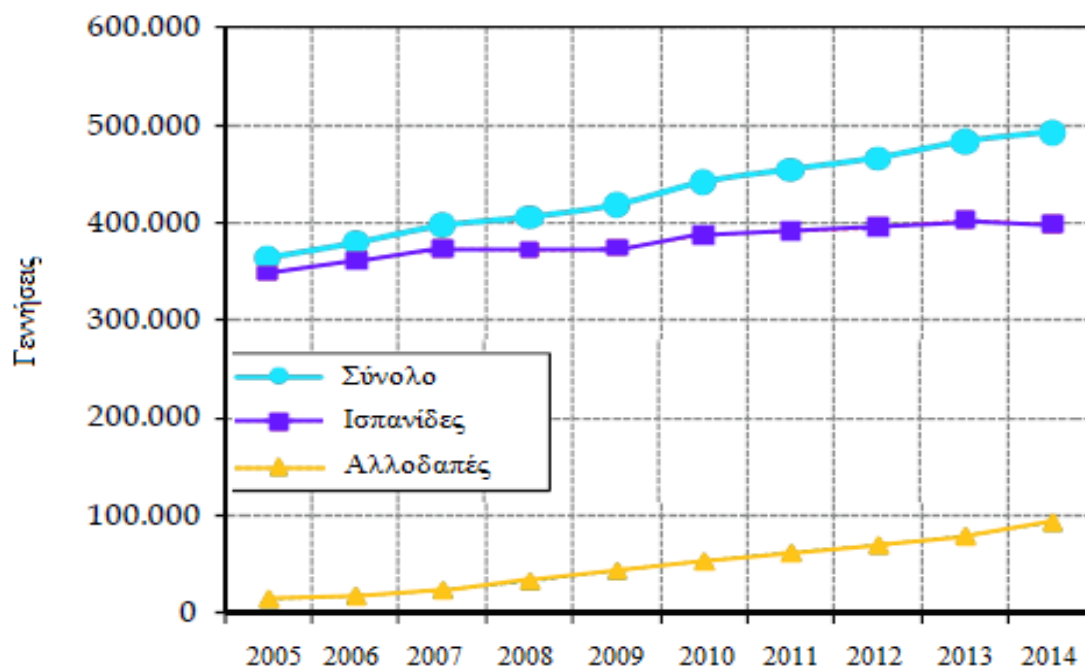
Πίνακας 5.1. Γεννήσεις Ισπανίδων και αλλοδαπών στην Ισπανία 2005-2014

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Γεννήσεις										
Σύνολο	365.193	380.130	397.632	406.380	418.846	441.881	454.591	466.371	482.957	492.527
Ισπανίδες	349.825	361.627	372.988	372.905	374.648	387.853	391.958	396.112	403.054	399.041
%	95,8	95,1	93,8	91,8	89,4	87,8	86,2	84,9	83,5	81,0
Αλλοδαπές	15.368	18.503	24.644	33.475	44.198	54.028	62.633	70.259	79.903	93.486
%	4,2	4,9	6,2	8,2	10,6	12,2	13,8	15,1	16,5	19,0

Πηγή: Υπολογισμός συγγραφέα με στοιχεία από το MNP και το PC στην Ισπανική Στατιστική Υπηρεσία (Instituto Nacional de Estadística - INE)

Παρατηρώντας τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται ότι το ποσοστό γεννήσεων των αλλοδαπών στην Ισπανία ολοένα και αυξάνεται κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Αυτό φαίνεται καλύτερα στο γράφημα που ακολουθεί.

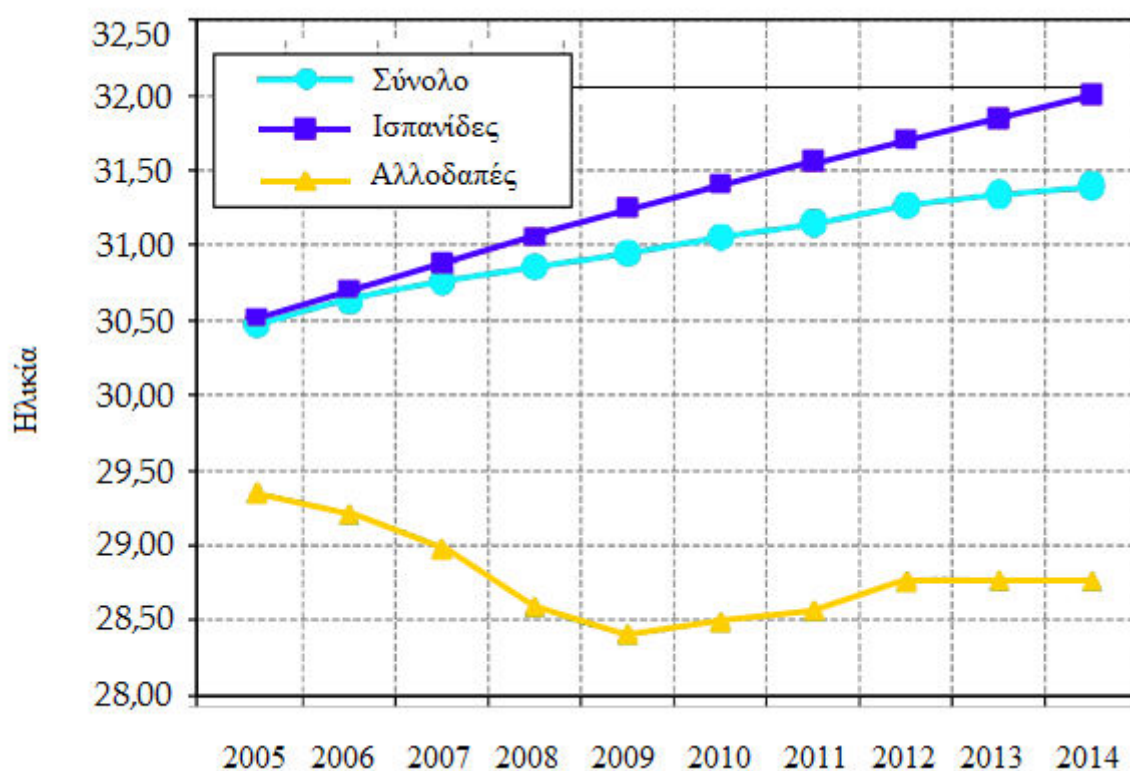
Γράφημα 5.1. Γεννήσεις Ισπανίδων και αλλοδαπών στην Ισπανία 2005-2014

Πηγή: Υπολογισμός συγγραφέα με στοιχεία από το MNP και το PC στην Ισπανική Στατιστική Υπηρεσία (Instituto Nacional de Estadística - INE)

Στο επόμενο γράφημα διακρίνεται ξεκάθαρα η διαφορά ηλικίας στη μητρότητα όσον αφορά τις Ισπανίδες και τις ξένες, με τη συνολική ηλικία να απομακρύνεται από την ηλικία μητρότητας των Ισπανίδων κατά την πάροδο των χρόνων.

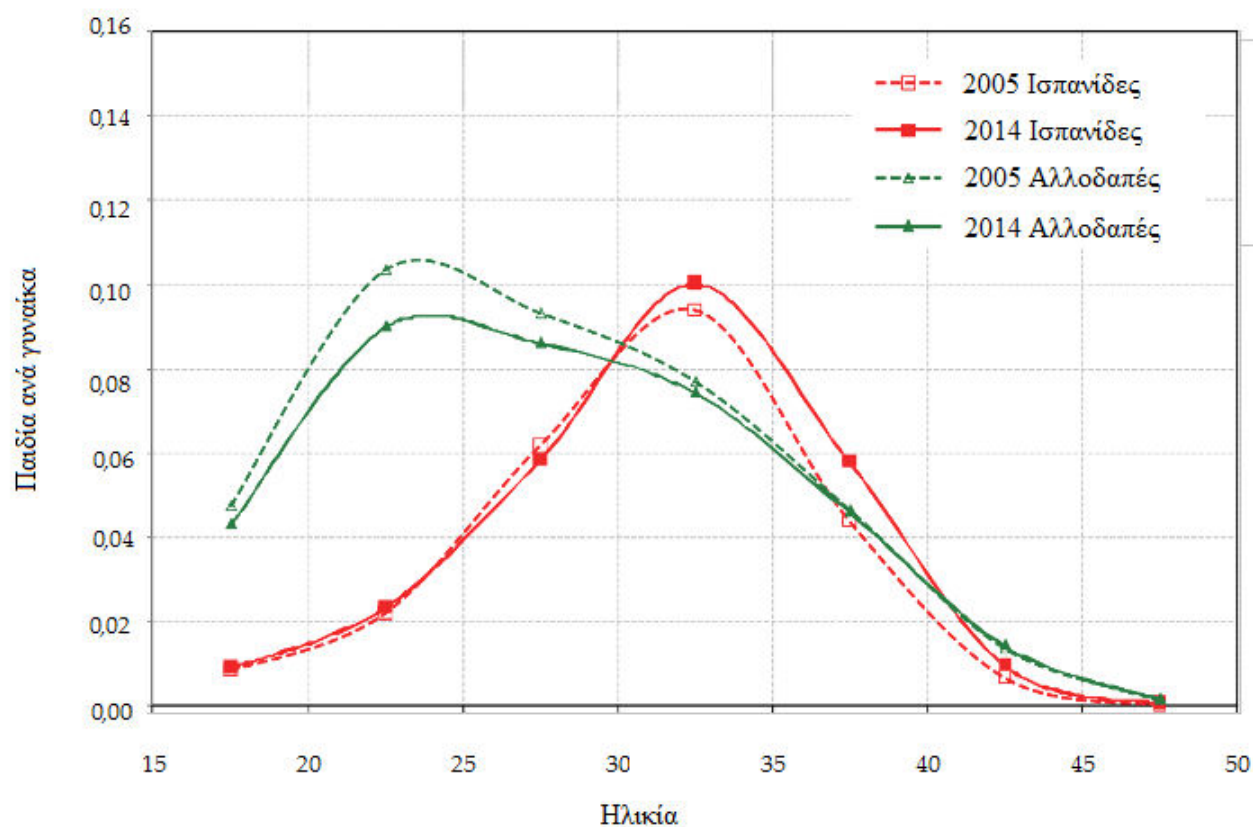
Γράφημα 5.2. Μέση ηλικία μητρότητας των Ισπανίδων και των αλλοδαπών 2005-2014

Πηγή: Υπολογισμός συγγραφέα με στοιχεία από το MNP και το PC στην Ισπανική Στατιστική Υπηρεσία (Instituto Nacional de Estadística - INE)

Όσον αφορά τα παιδιά ανά γυναίκα στην Ισπανία σε σχέση με την ηλικία τους, μπορούμε να δούμε το επόμενο γράφημα, όπου φαίνονται η διαφορές στις καμπύλες των ξένων και των Ισπανίδων, τόσο το 2005 όσο και το 2014.

Γράφημα 5.3. Δείκτες γονιμότητας αλλοδαπών και Ισπανίδων το 2005 και το 2014

Πηγή: Υπολογισμός συγγραφέα με στοιχεία από το MNP και το PC στην Ισπανική Στατιστική Υπηρεσία (Instituto Nacional de Estadística - INE)

Ένας σημαντικός πίνακας για ό,τι αφορά τις γεννήσεις ανά εθνικότητα είναι ο ακόλουθος.

Πίνακας 5.2. Πληθυσμός αλλοδαπών ανά χώρα την 01/01/2015 και γεννήσεις από ξένη μητέρα το 2014

Πληθυσμός 01/01/2015			%	Γεννήσεις αλλοδαπών 2014		%
1	Ρουμανία	731.806	13,9	Μαρόκο	20.165	21,6
2	Μαρόκο	652.695	12,4	Ρουμανία	11.590	12,4
3	Ισημερινός	427.718	8,1	Ισημερινός	9.348	10,0
4	Ηνωμένο Βασίλειο	352.957	6,7	Βολιβία	6.476	6,9
5	Κολομβία	284.581	5,4	Κολομβία	5.115	5,5
6	Βολιβία	242.496	4,6	Κίνα	3.689	3,9
7	Γερμανία	181.174	3,4	Βραζιλία	2.634	2,8
8	Ιταλία	157.789	3,0	Αργεντινή	2.553	2,7
9	Βουλγαρία	153.973	2,9	Περου	2.061	2,2
10	Αργεντινή	147.382	2,8	Βουλγαρία	1.681	1,8
Υπόλοιπες χώρες		1.936.191	36,7	Υπόλοιπες χώρες	28.174	30,1
Συνολικός πληθυσμός		5.268.762	100	Συνολικές γεννήσεις	93.486	100

Πηγή: Υπολογισμός συγγραφέα με στοιχεία από το MNP και το PC στην Ισπανική Στατιστική Υπηρεσία (Instituto Nacional de Estadística - INE)

Από τον παραπάνω πίνακα διακρίνεται ότι χώρες της δυτικής Ευρώπης όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία και η Γερμανία που έχουν υψηλό πληθυσμό στην Ισπανία, έχουν παράλληλα αρκετά χαμηλό ποσοστό γεννήσεων. Ενώ αντίθετα οι γυναίκες που προέρχονται από άλλες περιοχές τείνουν να κάνουν περισσότερα παιδιά στην Ισπανία.

5.2. Γονιμότητα των Λατινοαμερικάνων στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και στην Ισπανία: η επίδραση της χώρας προορισμού

Επικεντρώνοντας την ανάλυση σε μια ενιαία ομάδα, τη Λατινική Αμερική, και σε δύο χώρες προορισμού, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ισπανία, θα μελετήσουμε τη διαφορετική δημογραφική συμπεριφορά από μια νέα οπτική γωνία. Η επιλογή των

Λατινοαμερικάνων οφείλεται σε διάφορους λόγους: 1) αποτελούν την κύρια περιοχή προέλευσης των ροών μετανάστευσης και στις δύο χώρες, 2) είναι η ηπειρωτική ομάδα με τη μεγαλύτερη συμβολή στην ισπανική γεννητικότητα και 3) τα αναπαραγωγικά τους πρότυπα, αν και παρόμοια σε ένταση με εκείνα των ιθαγενών, παρουσιάζουν ένα εντελώς διαφορετικό χρονοδιάγραμμα σε ό,τι αφορά τις γεννήσεις.

Στόχος σε αυτό το κομμάτι είναι επομένως η ανάλυση της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς των γυναικών που γεννήθηκαν στη Λατινική Αμερική και διαμένουν στις δύο κύριες χώρες προορισμού αυτών των ομάδων: τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ισπανία. Μέσα από ανάλυση μελετήσαμε τις βασικές διαφορές που διαπιστώθηκαν στις γυναίκες της Λατινικής Αμερικής στους δύο αυτούς προορισμούς. Τα αποτελέσματα έδειξαν διαφορετικά σχήματα για κάθε περίπτωση, ιδιαίτερα όσον αφορά την ένταση αλλά και το χρόνο γέννησης.

Η έντονη γονιμότητα που παρατηρείται στις γυναίκες της Λατινικής Αμερικής και στις δύο χώρες έχει πρωταρχικό ενδιαφέρον. Για να δώσουμε συνοχή στα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί παραθέτουμε πέντε επεξηγηματικές υποθέσεις, οι οποίες κάθε μία σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό και όλες μαζί ως σύνολο, διαδραματίζουν ένα ρόλο.

Η πρώτη αναφέρεται στη διαφορετική επιλεκτικότητα στη μετανάστευση. Όπως φαίνεται, η σύνθεση των ροών είναι διαφορετική: η Κεντρική Αμερική και η Καραϊβική κατά βάση πηγαίνουν προς τις ΗΠΑ (CPS, 2016), ενώ η Νότια Αμερική στην Ισπανία (EPA, 2016). Επομένως, τα κοινωνικοδημογραφικά προφίλ είναι επίσης διαφορετικά, ειδικά σε εκπαιδευτικό και οικονομικό επίπεδο, αφού είναι φανερό ότι το οικονομικό και ψυχολογικό κόστος της μετανάστευσης στη μια ή την άλλη χώρα δεν είναι το ίδιο. Έτσι, ένας μετανάστης στην Ισπανία θεωρείται ότι έχει υψηλότερο εκπαιδευτικό και οικονομικό επίπεδο, ενώ οι μετανάστες στις ΗΠΑ ανταποκρίνονται σε ένα αντίθετο προφίλ (NCHS, 2016). Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα εκπαιδευτικά και οικονομικά επίπεδα είναι γενικά

αντιστρόφως συνδεδεμένα με τον αριθμό των παιδιών, θα μπορούσε να εξηγηθεί ότι οι γυναίκες της Λατινικής Αμερικής στις ΗΠΑ έχουν υψηλότερο ποσοστό γονιμότητας από ό,τι στην Ισπανία, επειδή ανταποκρίνονται σε ένα πιο μειονεκτικό κοινωνικό προφίλ και πόρους.

Δεύτερον, θεωρούμε την υπόθεση της αλληλεπίδρασης των γεγονότων ως παράγοντα επιρροής αν τη συνδέσουμε με το βαθμό της γυναικείας παρουσίας των ροών. Σύμφωνα με αυτή την υπόθεση, αποκτούν παιδιά ως αποτέλεσμα οικογενειακής επανένωσης ή σχηματισμού του ζευγαριού. Η μετανάστευση στην Ισπανία είναι πιο πρόσφατη και με πολλές γυναίκες (ENI, 2007), αντίθετα στις ΗΠΑ οι ροές είναι κυρίως αρσενικές (NCHS, 2016), έτσι πολλές από τις γυναίκες έρχονται αργότερα και μπορούν να έχουν ένα παιδί ως προϊόν αυτής της επανένωσης. Ενώ στην Ισπανία, υπάρχει ακόμη λίγος χρόνος πριν ξεκινήσουν οι διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης.

Μια τρίτη αιτία των αναπαραγωγικών διαφορών έχει να κάνει με τα καθιερωμένα κοινωνικά δίκτυα στις χώρες προορισμού. Η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας έχει μεγαλύτερη εξέλιξη στην Αμερική, ενώ υπάρχει ευρύτερη οικογενειακή στήριξη και έτσι το να αποκτήσουν ένα παιδί οι μετανάστες δεν είναι τόσο δύσκολο. Υπό αυτή την έννοια, ελλείπει κοινωνικών δικτύων και υψηλής ανεργίας στην Ισπανία, η απόκτηση ενός παιδιού από μετανάστες συνεπάγεται μεγαλύτερη δυσκολία (Domingo, 2010).

Η τέταρτη υπόθεση είναι η υπόθεση της νομιμότητας. Σύμφωνα με προηγούμενες μελέτες (Bledsoe, 2004) είναι κοινό για τις γυναίκες με μέσο ή υψηλό εισόδημα στο Μεξικό, ιδίως στις παραμεθόριες πολιτείες, να έχουν τα παιδιά τους στις ΗΠΑ. Αυτά τα παιδιά με αμερικανική υπηκοότητα θα έχουν τη δυνατότητα να φέρουν νόμιμα ολόκληρη την οικογένειά τους στις ΗΠΑ από την ηλικία των 18 ετών, κάτι το οποίο αποτελεί μια μακροπρόθεσμη στρατηγική των μεταναστών.

Ο τελευταίος παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η σχέση της

αναπαραγωγικής συμπεριφοράς και ο βαθμός προσέγγισης με τα τοπικά πρότυπα. Πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι τα τοπικά πρότυπα και στους δύο προορισμούς δεν είναι τα ίδια. Οι Ισπανοί έχουν από τα χαμηλότερα επίπεδα γονιμότητας στον κόσμο (González-Ferrer, 2013), ενώ οι Αμερικανίδες είναι κοντά στα δύο παιδιά ανά γυναίκα (CPS, 2016). Από την άποψη αυτή, πιστεύουμε ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό να τονίσουμε τα επίπεδα εφηβικής γονιμότητας. Οι μελέτες του Rodriguez Vignoli (2008) αντικατοπτρίζουν την ανησυχία σχετικά με τα υψηλά ποσοστά γονιμότητας των γυναικών της Λατινικής Αμερικής στην εφηβεία (15-19 ετών), τα οποία είναι περίπου 80%, ενώ τα νοτιοευρωπαϊκά κυμαίνονται στο 12%. Επομένως, είναι επόμενο ότι ο ρυθμός για τις Ηνωμένες Πολιτείες είναι 43% ενώ ο γειτονικός Καναδάς είναι παρόμοιος με τον ευρωπαϊκό (14%).

Τέλος, θεωρήθηκε σκόπιμο να συγκριθούν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από προηγούμενες μελέτες. Σύμφωνα με την έκθεση των Martin και Hamilton (2002) η γονιμότητα για τον Ισπανόφωνο πληθυσμό είναι 3,1 παιδιά ανά γυναίκα στις ΗΠΑ το 2000. Από την άλλη, όπως τόνισαν οι Frank και Heuveline (2005) η γονιμότητα των Λατινοαμερικανίδων στις ΗΠΑ είναι υψηλότερη από ό,τι στη χώρα προέλευσης, με τον μέσο όρο για τη Λατινική Αμερική την περίοδο 2000-2005 να είναι 2,54 παιδιά.

Η παρούσα συγκριτική ανάλυση με δύο χώρες προορισμού ως αναφορά δίνει μια νέα προοπτική στην υπόθεση που προτείνει αυτή η εργασία. Φαίνεται ότι η χώρα προορισμού καθορίζει μια διαφορετική δημογραφική συμπεριφορά του μετανάστη. Από εκεί και πέρα είναι οι νόμοι της κάθε χώρας που αλλάζουν ή όχι τη συμπεριφορά ενός ατόμου στο εξωτερικό, οι διάφορες δημόσιες πολιτικές, τα χαρακτηριστικά της οικονομίας και της αγοράς εργασίας ή την ίδια την εγγενή κοινωνία (Ortega, 2011). Με βάση τα αποτελέσματα αυτής της ανάλυσης, θα κατέληγε κανείς στο συμπέρασμα ότι υπάρχει επίδραση της χώρας προορισμού. Τέλος, συμπεραίνεται ότι η διαφορά στην αναπαραγωγική συμπεριφορά των γυναικών της Λατινικής Αμερικής στις Ηνωμένες

Πολιτείες και στην Ισπανία οφείλεται κυρίως σε διαφορετικά κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά, αλλά επίσης, και με πολύ πιο πολύπλοκο τρόπο, στα διαφορετικά μεταναστευτικά πλαίσια.

5.3. Η επίδραση του χρόνου κατοικίας στην Ισπανία στη γονιμότητα των μεταναστών

Σε αυτό το κεφάλαιο το αντικείμενο της μελέτης είναι να παρατηρήσει την επίδραση που έχει η μετανάστευση στη γονιμότητα των γυναικών από μια διπλή προοπτική: αυτή της ηλικίας κατά την άφιξη στην Ισπανία και τον χρόνο διαμονής. Τα στοιχεία που παρέχονται αναλύουν τη γονιμότητα των μεταναστών καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους σε σύγκριση με τη γονιμότητα των γηγενών.

Τόσο μέσα από την ανάλυση με τη χρήση συγκεκριμένων ποσοστών γονιμότητας, όσο και μέσα από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε γυναίκες τη στιγμή της μετανάστευσης των γυναικών που ερωτήθηκαν με βάση την ηλικία τους, έχουμε δημιουργήσει τρεις γραμμές.

Πρώτον, όταν μιλάμε για γυναίκες που μεγάλωσαν στην Ισπανία (“ενδιάμεση” γενιά) δεν διαφέρουν στο έτος μητρότητας με τους γηγενείς, αλλά έχουν μια ελαφρώς υψηλότερη ένταση που μπορεί να είναι η απάντηση σε μια διαδικασία κοινωνικοποίησης που έχει αναπτυχθεί μεταξύ των δύο πλευρών. Επιπλέον, μπορούμε να πούμε ότι το μεταναστευτικό φαινόμενο από μόνο του έχει προκαλέσει αλλαγή ή ασυνέχεια του αναπαραγωγικού κύκλου. Έτσι, οι γυναίκες που μετανάστευσαν την περίοδο της εφηβείας τους διαφέρουν στο χρόνο μητρότητας από αυτές που μετανάστευσαν κατά τη διάρκεια

της παιδικής τους ηλικίας (MNP, 2016). Όσον αφορά το έτος μητρότητας, έχει επαληθευτεί πως οι γυναίκες που μετανάστευσαν στην εφηβεία τους, έχουν ουσιαστικά ως σημείο αναφοράς στιγμή της μετανάστευσης (MNP, 2016). Η στενή σχέση μεταξύ γονιμότητας και μετανάστευσης σε αυτή την ηλικία θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια διπλή ερμηνεία της σχέσης αιτίου-αποτελέσματος: ότι η μετανάστευση είναι αποτέλεσμα της μητρότητας, ή ότι η μητρότητα είναι αποτέλεσμα της μετανάστευσης, η οποία βασίζεται σε διάφορες πιθανές εξηγήσεις, όπως η οικογενειακή επανένωση, ο γάμος ή η νέα σχέση, ή ακόμα και η πεποίθηση ότι ένα παιδί στη χώρα προορισμού έχει οφέλη νομικής φύσης.

Δεύτερον, παρατηρείται ο τρόπος με τον οποίο οι γυναίκες έφθασαν στην Ισπανία και παρόλο που κάποιες είχαν παιδιά σε νεαρή ηλικία, όπως αναμενόταν από το γενικό πρότυπο των μεταναστών, επανατεκνοποίησαν μόλις εγκαταστάθηκαν στην Ισπανία. Η ασυνέχεια στη γονιμότητα παρατηρείται σαφέστερα όσο πιο κοντά στα τριάντα είναι η ηλικία της μετανάστευσης (EPA, 2016). Η ροή των γυναικών που μεταναστεύουν σε ηλικία εργασίας φαίνεται ότι ακόμη και με μικρό περιθώριο αναπαραγωγής, χρειάζονται μια περίοδο εγκατάστασης και προσαρμογής, ενώ η γονιμότητα τους εκτιμάται μετά από 10 χρόνια διαμονής στην Ισπανία.

Ενώ το τρίτο πρότυπο που παρατηρήθηκε είναι αυτό των γυναικών που έφθασαν στην Ισπανία από την ηλικία των 30 ετών και πάνω. Πρόκειται για γυναίκες που έχουν ήδη το μεγαλύτερο μέρος των παιδιών τους σε νεαρή ηλικία στις χώρες προέλευσής τους, αλλά ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης, είτε με οικογενειακή επανένωση είτε με νέο δεσμό, έχουν βιώσει μια ανάκαμψη της γονιμότητάς τους. Όσο μεγαλύτερη είναι η ηλικία της μετανάστευσης, τόσο μικρότερος είναι ο χρόνος που διανύουν για να έχουν ένα παιδί στην Ισπανία, επειδή, όπως είναι προφανές, το τέλος της περιόδου μητρότητας καθορίζει τη διάρκεια.

Τα συμπεράσματα που παρουσιάζονται εδώ αντιστοιχούν σε ένα γενικό προφίλ

των μεταναστών, ωστόσο υπάρχουν ορισμένες διαφορές κατά προέλευση που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Οι γυναίκες της Αφρικής έχουν συνήθως πολύ διαφορετική συμπεριφορά σε σύγκριση με τους γηγενείς και τους άλλους μετανάστες διότι η γονιμότητά τους είναι πολύ πιο έντονη από τους υπόλοιπους. Η μετανάστευση των γυναικών από την Αφρική χαρακτηρίζεται από γυναίκες που σε μεγάλο βαθμό πηγαίνουν στην Ισπανία για να παντρευτούν και η ένταξή τους στο εργατικό δυναμικό είναι χαμηλότερη από αυτή των άλλων ομάδων. Αν προσθέσουμε σε αυτό το γεγονός ότι η γονιμότητά τους κατά τη μετανάστευση είναι επίσης υψηλή και ότι το να αποκτούν παιδιά στην Ισπανία έχει την προστιθέμενη αξία μιας σειράς κοινωνικών, υγειονομικών και εκπαιδευτικών εγγυήσεων, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι μετά τη μετανάστευση συμβάλλουν σημαντικά στη συνολική ισπανική γεννητικότητα. Ενώ από την Αφρική η μετανάστευση είναι μια “αρσενική” υπόθεση που αργότερα πηγαίνουν οι γυναίκες, η μετανάστευση από τη Λατινική Αμερική χαρακτηρίζεται από την αντίθετη περίπτωση. Οι ροές από την Αμερική προς την Ισπανία έχουν παραδοσιακά θηλυκοποιηθεί, γεγονός που εξηγεί γιατί η μετανάστευση απαιτεί μια προηγούμενη περίοδο διαμονής στην Ισπανία, μέχρι να επανενωθούν με τους συζύγους τους, ή μέχρι να σχηματίσουν νέες συζυγικές σχέσεις εάν μετανάστευσαν μεμονωμένα. Οι ευρωπαϊκές μεταναστεύσεις παρουσιάζουν το προφίλ αναπαραγωγής που βρίσκεται πλησιέστερα στον εγγενή πληθυσμό. Ενώ είναι αλήθεια ότι οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες χαρακτηρίζονται από χαμηλή γονιμότητα σε σχέση με άλλες περιοχές.

Σε ό,τι αφορά τον σχηματισμό οικογένειας των μεταναστών στην Ισπανία σε σχέση με τη διάρκεια που κατοικούν στη χώρα, θα μπορούσε σε μια μεταγενέστερη και πιο ακριβή ανάλυση να διερευνηθεί σε ποιο βαθμό οι κοινωνικο-δημογραφικοί, οικονομικοί ή πολιτιστικοί παράγοντες βρίσκονται πίσω από κάθε ένα από τα παρατηρούμενα αποτελέσματα.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από τη θεωρητική ανασκόπηση εξετάσαμε τη μελέτη των δημογραφικών προτύπων των μεταναστών σε ένα διεθνές πλαίσιο, προκειμένου να κατανοήσουμε την επιστημονική άποψη που προέρχεται από την παρατήρηση της διαφοράς στη συμπεριφορά του πληθυσμού ανάλογα με τη χώρα προέλευσής του. Ωστόσο, αυτή η προσπάθεια διατρέχει τον κίνδυνο να προσαρμοστεί η πραγματικότητα της ισπανικής μετανάστευσης σε άλλα γεωγραφικά πλαίσια που είχαν πολύ διαφορετικές εμπειρίες και, το σημαντικότερο, συνέβη σε άλλες ιστορικές στιγμές. Αυτό σήμαινε ότι το θεωρητικό πλαίσιο πρέπει να επικεντρωθεί στην εφαρμογή του στην ισπανική πραγματικότητα.

Από την εμπειρική ανάλυση που διεξήχθη, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα δημογραφικά πρότυπα των μεταναστών είναι σε συνεχή μεταβολή: αλλαγή όσον αφορά τις χώρες καταγωγής τους, αλλαγή όσον αφορά τον πληθυσμό στη χώρα προορισμού, αλλαγή σε σύγκριση με άλλες ομάδες μεταναστών. Σε αυτή την εργασία οι μεταβολές στην οικογενειακή διαμόρφωση έχουν ερμηνευτεί από δημογραφική άποψη, με την προϋπόθεση ότι ορισμένοι δημογραφικοί παράγοντες βρίσκονται πίσω από το μεγαλύτερο μέρος των συμπεριφορών των μεταναστών όσον αφορά το γάμο και την αναπαραγωγικότητά τους, υπό την επιφύλαξη άλλων παραγόντων οικονομικής, ιστορικής, πολιτικής ή πολιτιστικής σημασίας.

Από τη δημογραφική ανάλυση, τέσσερις υποθέσεις θεωρήθηκαν επεξηγηματικές όσον αφορά τις διαφορές στις διαδικασίες οικογενειακής διαμόρφωσης μεταξύ του ιθαγενούς πληθυσμού και των ομάδων μεταναστών στην Ισπανία: α) λόγω του καθεστώτος τους ως αλλοδαποί, β) από την ιδιότητά τους ως μετανάστες, γ) από τα εγγενή δημογραφικά χαρακτηριστικά τους και δ) από τα κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά τους. Από αυτή την τετραπλή άποψη, τα αποτελέσματα που θα

αποκτηθούν θα ερμηνευθούν, ως συμπεράσματα, σε κάθε ένα από τα φαινόμενα που αναλύθηκαν.

6.1. Συμπεράσματα σχετικά με τις δημογραφικές συμπεριφορές στους δεσμούς των μεταναστών στην Ισπανία

Στην εργασία αυτή αναλύθηκε η συμπεριφορά σχετικά με το γάμο των μεταναστών στην Ισπανία. Μια αρχική προσέγγιση των διαφορετικών ηπειρωτικών προελεύσεων επιτρέπει τον εντοπισμό μιας ιδιαίτερης συμπεριφοράς των λατινοαμερικανών μεταναστών σε αντίθεση με άλλες ομάδες προέλευσης, όσον αφορά τα υψηλά ποσοστά συνύπαρξής τους. Η εμπειρική ανάλυση, σε συνδυασμό με την προηγούμενη βιβλιογραφία, σημείωσε την ύπαρξη συγκεκριμένων μοντέλων οικογενειακού σχηματισμού που διατηρούνται από τις χώρες καταγωγής, όπου η συγκατοίκηση είναι μια κοινή μορφή ένωσης. Σε αντίθεση με τον γηγενή πληθυσμό, όπου η συμβίωση είναι φαινόμενο που συνδέεται με τη μικρή ηλικία, οι Λατινοαμερικάνοι συγκατοικούν περισσότερο και σε όλες τις ηλικίες, συνεπώς η πιθανότητα συγκατοίκησης τους δεν διαφέρει από την περίοδο διαμονής στην Ισπανία. Ωστόσο, και για τις δύο ομάδες, η ηλικία και τα παιδιά μειώνουν την πιθανότητα συνένωσης αυτού του τύπου, ενώ η ηλικία και η διαφορά προέλευσης μεταξύ συζύγων το αυξάνουν. Συμπεραίνεται επίσης ότι τα επίπεδα εκπαίδευσης έχουν αντίθετες επιδράσεις στους δύο πληθυσμούς. Στους Ισπανούς οι συναινετικές συγκατοικήσεις συνδέονται με ένα υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, ενώ μεταξύ των λατινοαμερικανών συμβαίνει κατά βάση το αντίθετο.

Αυτή η εργασία δείχνει επίσης μια ανάλυση των μοντέλων μετάβασης της ένωσης

που επικεντρώθηκε σε Μαροκινούς που ήρθαν στην Ισπανία. Μεταξύ των σημαντικότερων αποτελεσμάτων είναι ότι όσοι παντρεύονται με συμπατριώτες τους κάνουν παιδιά πολύ νωρίτερα από αυτούς που παντρεύονται με τους Ισπανούς. Οι τελευταίοι το κάνουν μετά από μεγαλύτερη περίοδο διαμονής και έχουν μεσαίο ή υψηλό μορφωτικό και κοινωνικο-οικονομικό προφίλ. Η διεθνής αγορά γάμου έχει έναν ιδιαίτερο ρόλο στις σχέσεις γάμου των Μαροκινών. Συνδέεται με γυναίκες που μετανάστευσαν ως άγαμες και έρχονται σε ένωση, σε μεγάλο βαθμό, κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους διαμονής. Αυτό το πρότυπο, ειδικότερα, μπορεί να είναι το αποτέλεσμα του ίδιου του έργου της μετανάστευσης ή το αποτέλεσμα της έλλειψης πρόσβασης στην τοπική αγορά γάμου.

Με αυτή την έννοια, από την ανάλυση των μεταβαλλόμενων παραμέτρων σε περιφερειακό επίπεδο, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι υπάρχει σημαντικός χωρικός διαχωρισμός όσον αφορά τις αγορές γάμου. Οι περιφέρειες που χαρακτηρίζονται από τη συγκέντρωση των Μαροκινών εργαζομένων με χαμηλή ειδίκευση, έχουν υψηλό διαχωρισμό στην αγορά γάμου. Δεν είναι δυνατόν να εξακριβωθεί αν αυτό αντιστοιχεί στον αποκλεισμό των μεταναστών από τις εγχώριες αγορές γάμου ή όχι.

Το καθεστώς των αλλοδαπών σε σχέση με την ένωση έχει νομικές συνέπειες εάν η ένωση είναι με τη μορφή γάμου. Η απόκτηση ισπανικής ιθαγένειας γίνεται πιο εύκολη σε έναν γάμο με έναν Ισπανό. Στην πρώτη ανάλυση διαπιστώθηκε πώς η πρόσβαση στην ιθαγένεια στην Ισπανία διαφέρει ανάλογα με την προέλευση. Το χαμηλό ποσοστό των μεταναστών που πολιτογραφήθηκαν ως Ισπανοί πολίτες πριν από το γάμο (και δεν γεννήθηκαν στην Ισπανία), το οποίο κυμαίνεται μεταξύ 2% και 6% την τελευταία δεκαπενταετία, καθιστά δύσκολο να εξαχθούν συμπεράσματα. Στην ανάλυση της συνύπαρξης παρατηρήσαμε μια χαμηλότερη τάση προς τη συμβίωση μεταξύ των εθνικοποιημένων ατόμων, η οποία θεωρήθηκε ως αποτέλεσμα παρά ως αιτία, μη

διαχωρίζοντας την εθνικότητα πριν ή μετά τον γάμο. Αυτή η διάκριση ισχύει για την ανάλυση σχετικά με τη μετάβαση στο γάμο στους Μαροκινούς, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι οι εθνικοποιημένοι μετανάστες έχουν χαμηλότερη τάση να εισέλθουν σε ένωση (είτε ενδογαμικά είτε εξωγαμικά), έτσι ώστε η παρουσία τους να είναι μεγαλύτερη μεταξύ εκείνων που παραμένουν άγαμοι.

Η κατάσταση του μετανάστη επηρεάζει επίσης τα πρότυπα σχηματισμού συμβίωσης στη χώρα προορισμού. Για παράδειγμα, μπορεί να ειπωθεί ότι μεταξύ των μεταναστών υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα συγκατοίκησης σε σύγκριση με το γάμο, εκτός από τους Βορειοαφρικανούς και τους Ασιάτες. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από διάφορους λόγους που σχετίζονται με τη μετανάστευση: από την εργασιακή και οικονομική αστάθεια που συνδέεται με ένα νέο στάδιο κύκλου ζωής ή από την ίδια τη διαδικασία μετανάστευσης. Ωστόσο, το καθεστώς των μεταναστών δεν είναι απαραίτητα ο μόνος παράγοντας που εξηγεί αυτή τη συμπεριφορά, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των Λατινοαμερικάνων. Μέσω της διαχρονικής ανάλυσης της μετάβασης στον γάμο μεταξύ των Μαροκινών, σημειώθηκε ότι το καθεστώς των μεταναστών καθυστερεί τον χρόνο εισόδου σε ένα δεσμό σε σύγκριση με εκείνο της χώρας προέλευσης και ειδικά σε συμβιώσεις χωρίς γάμο. Η ύπαρξη ενός πλούσιου κοινωνικού κεφαλαίου, τόσο πριν όσο και μετά την μετανάστευση, ενισχύει τους δεσμούς εντός της ομάδας και συνεπώς την πιθανότητα εύρεσης σχέσης της ίδιας καταγωγής. Μια μετανάστευση που χαρακτηρίζεται από ανοδική κοινωνική κινητικότητα μπορεί να είναι ένας παράγοντας για αυξημένη πιθανότητα στο δεσμό, αν και δημιουργεί μια υστέρηση όσον αφορά το χρόνο.

Ίσως ένας από τους παράγοντες που εξηγούν καλύτερα τα πρότυπα σχηματισμού δεσμών μεταξύ των μεταναστών είναι τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά. Η ηλικία και το φύλο των ομάδων θα καθορίσουν τη συμβολή τους στη γαμήλια αγορά. Σε περίπτωση ανισορροπίας στη σύνθεση της ομάδας, προωθείται η πρόσβαση σε άλλες αγορές. Οι

Μαροκινοί και οι Λατινοαμερικανοί παρέχουν και τα δυο παραδείγματα ανομοιογενών αγορών γάμου. Η πρώτη περίπτωση είναι ανομοιόμορφη λόγω της ανδρικής κυριαρχίας στις μεταναστευτικές ροές και η δεύτερη λόγω της αυξημένης θηλυκοποίησης των εισροών. Για παράδειγμα, η ανάλυση των Μαροκινών έδειξε πως παρά το γεγονός ότι είναι μια ανδρική ομάδα, δεν έρχονται συχνά σε επαφή με τους Ισπανούς, αλλά προτιμούν την πρόσβαση σε μια διεθνή αγορά γάμου, η οποία παρατηρείται μέσω της αυξημένης πιθανότητας των Μαροκινών γυναικών να ζευγαρώσουν κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους διαμονής τους στην Ισπανία.

Σύμφωνα με τη δυναμική των αγορών γάμου, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, τα κοινωνικο-πολιτισμικά και κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά των ατόμων καθορίζουν την πρόσβασή τους και τη συμμετοχή τους στην αγορά γάμου. Η ανάλυση της μετάβασης στο γάμο για τους Μαροκινούς το εξηγεί αυτό, δείχνοντας τα πρότυπα συμπεριφοράς που χαρακτηρίζονται από την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση από την άποψη του ανθρώπινου κεφαλαίου. Τα κοινωνικο-πολιτισμικά χαρακτηριστικά διαδραματίζουν επίσης βασικό ρόλο στον τύπο του δεσμού. Η λατινοαμερικανική περίπτωση είναι μια σαφής αντανάκλαση αυτού. Δεδομένου ότι η συγκατοίκηση είναι ένα φυσιολογικό μοντέλο οικογενειακής διαμόρφωσης στο λατινοαμερικανικό πλαίσιο, η υψηλότερη τάση τους να διαδραματίσουν αυτά τα πρότυπα μετά τη μετανάστευση μπορεί να αποδοθεί στα κοινωνικο-πολιτισμικά χαρακτηριστικά όχι του ατόμου αλλά της ομάδας.

6.2. Συμπεράσματα σχετικά με τις δημογραφικές συμπεριφορές στις αναπαραγωγικές σχέσεις του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ισπανία

Ο δεύτερος στόχος αυτής της εργασίας ήταν η μελέτη της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ισπανία. Για να γίνει αυτό, μελετήθηκε το φαινόμενο της γεννητικότητας και της γονιμότητας, πρώτα από μια επισκόπηση των αναπαραγωγικών προτύπων και στη συνέχεια από την ανάλυση δύο ειδικών παραμέτρων: την επίδραση της χώρας προορισμού και την επίδραση του χρόνου παραμονής.

Θα μπορούσαμε να ξεκινήσουμε προβάλλοντας τρεις πτυχές που αποτέλεσαν τους βασικούς λίθους της ανάλυσης. Η πρώτη και σπουδαιότερη είναι η μελέτη της προέλευσης (είτε εθνικότητα, είτε χώρα γέννησης), η οποία μας επιτρέπει να ανιχνεύσουμε αυτές τις διαφορετικές συμπεριφορές που βρίσκονται πίσω από το κοινό πρότυπο για όλες τις ξένες γυναίκες. Ο δεύτερος και ο τρίτος άξονας είναι η ένταση και ο χρόνος της γονιμότητας. Ο συνδυασμός των διαφόρων δημογραφικών δεικτών για κάθε μια από τις χώρες ή τις επιλεγμένες εθνικότητες μας έδωσε τα κύρια χαρακτηριστικά ή τα χαρακτηριστικά των διαφόρων ομάδων, διότι όπως είναι φυσικό, δεν έχουν όλοι οι μετανάστες τον ίδιο αριθμό παιδιών ούτε την ίδια ηλικία. Έχει αποδειχθεί, για παράδειγμα, πώς οι Μαροκινές έχουν μεγάλο αριθμό παιδιών ανά γυναίκα και πρώιμη ηλικία για τη μητρότητα, ενώ οι γυναίκες της Ρουμανίας και του Εκουαδόρ χαρακτηρίζονται από υψηλά ποσοστά εγκυμοσύνης σε εφηβική ηλικία.

Ένας στόχος ήταν να εντοπισθεί η σχέση μεταξύ των αναπαραγωγικών συμπεριφορών των μεταναστών και των γηγενών. Αυτό όχι μόνο μας επέτρεψε να συγκρίνουμε τη γονιμότητά τους όσον αφορά την ένταση και το χρόνο, αλλά και να επικεντρωθούμε στο κατά πόσο υπάρχει σύγκλιση συμπεριφοράς μεταξύ των δύο ομάδων. Μέσω της περιγραφικής ανάλυσης, δεν καταφέραμε να παρατηρήσουμε πλήρη σύγκλιση. Υπάρχει μια προσέγγιση της έντασης κατά τη διάρκεια των ετών, έχοντας κατά

νου ότι πρόκειται για διαφορετικές γυναίκες. Από την πλευρά της, η διαχρονική ανάλυση αποκάλυψε νέα χαρακτηριστικά της γονιμότητας των μεταναστών. Μετά από μια ανάλυση κατά ηλικία άφιξης, είναι δυνατόν να συμπεράνουμε ότι η “ενδιάμεση” γενιά, δηλαδή οι μετανάστες που έφθασαν κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας, παρουσιάζουν πρότυπα πιο κοντά στον εγγενή πληθυσμό από αυτά των άλλων μεταναστών από την ίδια προέλευση. Ωστόσο, αυτό δεν μας δίνει το δικαίωμα να μιλάμε για σύγκλιση. Μάλλον το γεγονός ότι μεγάλωσαν στην Ισπανία σημαίνει ότι αυτές οι γυναίκες έχουν περιοριστεί από τις ίδιες ή παρόμοιες συνθήκες που σήμερα καθορίζουν τη γονιμότητα των γηγενών γυναικών (παράταση της περιόδου σπουδών, εργασιακή ανασφάλεια, δυσκολία πρόσβασης στην κατοικία).

Αυτή η εργασία επεδίωξε επίσης να εξετάσει εάν η αναπαραγωγική συμπεριφορά της ίδιας ομάδας προέλευσης ποικίλλει σε δύο διαφορετικές χώρες προορισμού, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ισπανία. Από την ανάλυση διαπιστώνεται ότι η χώρα προορισμού έχει επιλεκτική επίδραση στο είδος των μεταναστών που λαμβάνει. Η επιλογή αυτή δεν είναι πάντα ρητή ή συνειδητή, καθώς βασίζεται στις ιστορικές σχέσεις μεταξύ προέλευσης και προορισμού, γεωγραφικής εγγύτητας ή πολιτιστικής εγγύτητας. Έτσι, σημειώθηκε πώς οι Λατινοαμερικάνοι στις Ηνωμένες Πολιτείες και στην Ισπανία είναι πολύ διαφορετικές ομάδες. Η πρώτη ομάδα, η οποία προήλθε κυρίως από το Μεξικό, την Κεντρική Αμερική και την Καραϊβική, ήταν αρσενικές ροές, με υψηλή γονιμότητα σε σχέση με τις γηγενείς γυναίκες αλλά με παρόμοια πρόωρη ηλικία τεκνοποίησης. Ωστόσο, η ομάδα, η οποία προήλθε κυρίως από τις χώρες της Νότιας Αμερικής προς την Ισπανία, χαρακτηρίστηκε από τις γυναικείες ροές της και η γονιμότητα τους ήταν παρόμοια σε ένταση με εκείνη των Ισπανών, αλλά διέφεραν κατά το χρονικό διάστημα μέχρι την τεκνοποίηση. Επιπλέον, οι μετανάστες στις Ηνωμένες Πολιτείες είχαν χαμηλότερη κοινωνικο-οικονομική θέση από εκείνους που ήρθαν στην Ισπανία, δεδομένης της

προφανούς διαφοράς στο οικονομικό και προσωπικό κόστος που συνεπάγεται η μία και η άλλη μετανάστευση.

Ένα άλλο σημαντικό εύρημα έγκειται στον σαφή αντίκτυπο που έχει η μεταναστευτική διαδικασία στην αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών. Μια διεθνής μετανάστευση σημαίνει, στις περισσότερες περιπτώσεις, μια ασυνέχεια στη διαδικασία οικογενειακής διαμόρφωσης του ατόμου. Επομένως, η διαχρονική ανάλυση της γονιμότητας αποκάλυψε πως η μετανάστευση έχει μια σειρά επιπτώσεων κατά την αναπαραγωγική περίοδο, ανάλογα με την ηλικία των γυναικών στη μετανάστευση. Έτσι, σύμφωνα με τα πρότυπα που παρατηρήθηκαν για τις άλλες χώρες μετανάστευσης, γενικά, οι γυναίκες που μετανάστευσαν στην Ισπανία γνώρισαν διαφορετικά στάδια. Πρώτον, καθυστέρησαν τη μητρότητά τους κατά τα έτη πριν από τη μετανάστευση. Μετά τη μετανάστευση και ανάλογα με την ηλικία της άφιξης, παρατηρήθηκαν τα εξής: για εκείνες που μετανάστευσαν προς το τέλος της γόνιμης ηλικίας τους, βρέθηκε μεγάλη γονιμότητα τα πρώτα χρόνια μετά την άφιξη. Ενώ για εκείνες που μετανάστευσαν στη νεαρή τους ηλικία, παρατηρείται σταδιακή αύξηση μετά τη μετανάστευση και σημαντική ανάκαμψη στη γονιμότητα μετά από 8-10 χρόνια διαμονής. Στη γονιμότητα μετά τη μετανάστευση, η καμπύλη πέφτει και πάλι πλησιάζοντας επίπεδα παρόμοια με εκείνα των γηγενών γυναικών (προσαρμογή ή σύγκλιση).

Ας πάρουμε και πάλι τις υποθέσεις που τίθενται στην αρχή αυτής της εργασίας. Στην πρώτη περίπτωση, θα μπορούσε να διαπιστωθεί μια πιθανή συσχέτιση μεταξύ της κατάστασης των αλλοδαπών και της υψηλής έντασης γονιμότητας κατά τα πρώτα έτη διαμονής. Αυτή η υπόθεση υποστηρίζεται από το συμφέρον να έχουν παιδιά στη χώρα προορισμού που συνδέονται με ορισμένα οφέλη στη νόμιμη διαμονή στη χώρα. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, η κατάσταση αυτή δεν είναι συνηθισμένη στην Ισπανία, όπου η γέννηση στο ισπανικό έδαφος δεν χορηγεί αυτόματα την υπηκοότητα, σε αντίθεση με

άλλες χώρες. Σε κάθε περίπτωση, η πρακτική αυτή περιορίζεται σε έναν πολύ περιορισμένο αριθμό γυναικών με αντικανονικό καθεστώς, απορρίπτοντας έτσι το επιχείρημα ότι η κατάστασή τους ως αλλοδαποί παρείχε έναν σημαντικό ερμηνευτικό ρόλο στην αναπαραγωγική συμπεριφορά αυτών των γυναικών. Έτσι, η εξήγηση του αποτελέσματος της άφιξης από την άποψη της νομιμότητας μπορεί να κρύψει άλλους λόγους όπως η οικογενειακή επανένωση και ο σχηματισμός νέων δεσμών.

Η δεύτερη υπόθεση υποστηρίζεται στην εξήγηση της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς μέσω παραγόντων που συνδέονται με την κατάσταση του μετανάστη. Η εμπειρική ανάλυση έχει βρει πώς η διαδικασία μετανάστευσης έχει σαφή επίδραση ειδικά στο χρόνο της γονιμότητας αλλά και στην ένταση στις περισσότερες περιπτώσεις, λόγω μιας ασυνέχειας στον αναπαραγωγικό κύκλο. Στις νεαρές γυναίκες που μετανάστευσαν, αυτό το φαινόμενο μεταφράζεται σε καθυστέρηση στη μητρότητα, ενώ οι γυναίκες που μεταναστεύουν σε πιο ώριμη ηλικία βιώνουν την επανενεργοποίηση της. Έχειδειχθεί πως, ανάλογα με την ηλικία κατά τη μετανάστευση, η ένταση της εναπομένουσας γονιμότητας μπορεί να είναι διαφορετική. Με αυτή την έννοια, υπάρχουν συγκεκριμένοι παράγοντες στη διαδικασία μετανάστευσης που εμπλέκονται, όπως η επανένωση του συζύγου ή η επιθυμία να έχουν τα παιδιά ως ένδειξη εισόδου σε ένα νέο στάδιο του κύκλου ζωής. Αυτοί οι παράγοντες ως συνιστώσες της μεταναστευτικής διαδικασίας θα μπορούσαν να εξηγήσουν ένα μεγάλο μέρος του αποτελέσματος της άφιξης και επομένως της γονιμότητας μετά τη μετανάστευση.

Η γονιμότητα των μεταναστών μπορεί επίσης να παρουσιάσει αλλαγές που σχετίζονται με τους τύπους εισροών ανάλογα με το κίνητρό τους (δηλαδή ροές εργασίας, οικογενειακές ροές). Αυτή η ιδέα υποστηρίζεται από την ανάλυση που διεξήχθη από τη χώρα προέλευσης και από την προηγούμενη γνώση ότι οι γυναίκες από ορισμένες χώρες τείνουν να αναλαμβάνουν το ένα ή το άλλο είδος ροής. Για παράδειγμα, η αμερικανική

μετανάστευση στην Ισπανία έχει κατά παράδοση χαρακτηριστικό της γυναικείας και εργατικής ροής. Αυτό τους επιτρέπει να επανενώνονται με το σύζυγό τους ή να σχηματίζουν ένα νέο δεσμό αν έχουν μεταναστεύσει μόνες τους. Επιπλέον, στην περίπτωση των γυναικών της Αφρικής, είναι γνωστό ότι, πρώτον, οι εισροές τους αντιστοιχούν σε μεγάλο βαθμό με συζύγους που μετανάστευσαν νωρίτερα και, δεύτερον, έχουν πολύ χαμηλότερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Αυτό θα μπορούσε να εξηγήσει τη μεγαλύτερη ένταση και αμεσότητα της δημιουργίας οικογένειας σε σχέση με άλλες ομάδες προέλευσης.

Οι διεθνείς μεταναστευτικές ροές αρχικά παίρνουν τη μορφή ροών εργασίας και στη συνέχεια συνήθως γίνονται οικογενειακές ροές. Συνήθως οι μεταναστευτικές ροές προέρχονται από τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες ή από αναπτυσσόμενες σε ανεπτυγμένες χώρες. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι πολλές γυναίκες εκτιμούν τις κοινωνικές, εκπαιδευτικές και υγειονομικές εγγυήσεις που διαθέτουν όταν έχουν παιδιά στην Ισπανία σε σύγκριση με τις χώρες καταγωγής τους. Αυτός ο παράγοντας θα μπορούσε να είναι σημαντικός για την εξήγηση της υψηλής γονιμότητας μετά τη μετανάστευση που παρατηρείται στις γυναίκες από ορισμένες χώρες όπως η υποσαχάρια Αφρική. Επομένως, το καθεστώς μετανάστευσης διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εξήγηση των διαφορών στη συμπεριφορά γονιμότητας και τη μεγάλη γονιμότητα του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ισπανία.

Επίσης, υπάρχει η πιθανότητα ότι τα διαφορετικά μοντέλα γονιμότητας εξηγούνται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά κάθε ομάδας, τόσο από άποψη μεγέθους, ηλικίας και φύλου. Υπό αυτή την έννοια, θα μπορούσε να υποτεθεί ότι η διεθνής μετανάστευση χαρακτηρίζεται, σχεδόν εξ ορισμού, από μια νεανική ηλικιακή δομή που επηρεάζει την τεκνοποίηση. Το συμπέρασμα στη γεννητικότητα που παρατηρείται από την εμπειρική ανάλυση ανά χώρα προέλευσης επιβεβαιώνει τη σημασία της ηλικιακής δομής της

ομάδας. Για παράδειγμα, διαπιστώνουμε ότι οι γυναίκες της Λατινικής Αμερικής, οι οποίες δεν αποκτούν πολλά παιδιά (καθώς η γονιμότητά τους είναι παρόμοια με τη γηγενή γονιμότητα), συμβάλλουν σημαντικά στη γεννητικότητα λόγω της ηλικίας τους, αλλά και λόγω του ότι είναι κατά βάση γυναίκες. Το αντίθετο ισχύει για τους μετανάστες της Ασίας, με μεγάλη αναλογία ανδρών (ιδιαίτερα για ορισμένες εθνότητες που εκπροσωπούνται έντονα στην Ισπανία, όπως οι Πακιστανοί), των οποίων η γονιμότητα είναι υψηλή αλλά το βάρος τους στο σύνολο της μετανάστευσης στην Ισπανία δεν έχει αποκτήσει ακόμη επαρκή σημασία. Εν τω μεταξύ, η γονιμότητα των Αφρικανών ξεχωρίζει για την έντονη έντασή της, μέσα σε μια σαφώς αρσενική αναλογία φύλου στη δομή της ομάδας. Ομοίως, η συγκριτική ανάλυση γονιμότητας των Λατινοαμερικανών γυναικών στις Ηνωμένες Πολιτείες και στην Ισπανία δείχνει επίσης πως πίσω από δύο διαφορετικές συμπεριφορές υπήρχαν πολύ διαφορετικές ομάδες όσον αφορά τη δομή και την προέλευσή τους.

Η τελευταία από τις επιλογές που θέτει η γενική υπόθεση είναι ότι οι συμπεριφορές μπορούν να εξηγηθούν από κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Θεωρείται ότι τα κοινωνικο-πολιτιστικά χαρακτηριστικά μπορεί να βρίσκονται πίσω από τα αναπαραγωγικά πρότυπα που εκδηλώνουν οι μετανάστες που ήρθαν στην Ισπανία κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας (“ενδιάμεση” γενιά). Με αυτή την έννοια, η ίδια η διαδικασία μετανάστευσης δεν είχε αντίκτυπο στη γονιμότητά τους. Η παρατήρηση παρόμοιων μοτίβων με εκείνες των γηγενών γυναικών μας οδηγεί στο να πιστεύουμε ότι η συμπεριφορά αυτών των γυναικών καθορίζεται από τις ίδιες συνθήκες που επηρεάζουν τη γονιμότητα του εγγενούς πληθυσμού. Οι συνθήκες αυτές συνδέονται με τη διεύρυνση της μετάβασης στην ενήλικη ζωή των νέων (παράταση της διάρκειας σπουδών, εργασιακή ανασφάλεια, έλλειψη πρόσβασης στη στέγαση). Θα ήταν δυνατόν να εξηγηθεί η αναπαραγωγική συμπεριφορά των Ευρωπαίων από την ίδια αυτή προοπτική, δεδομένου ότι η μεγάλη πλειοψηφία τους προέρχεται από χώρες που έχουν κοινά επίπεδα με την

Ισπανία, χαμηλής ή πολύ χαμηλής γονιμότητας.

Στην περίπτωση αυτή, θα μπορούσε κανείς να συμπεράνει ότι η γονιμότητα των Ευρωπαίων μπορεί να εξηγηθεί από τα κοινωνικο-πολιτιστικά χαρακτηριστικά τους, ενώ τα δημογραφικά χαρακτηριστικά εξηγούν μεγάλο μέρος της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς ομάδων όπως εκείνων από τη Λατινική Αμερική. Για άλλες ομάδες, όπως οι Αφρικανοί, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που συνδέονται με το καθεστώς των μεταναστών και τη διαδικασία μετανάστευσης, οι οποίοι έχουν μεγαλύτερη ερμηνευτική αξία (τύπος ροής, συνθήκες μετανάστευσης).

6.3. Διαφορές στις δημογραφικές συμπεριφορές: το παρόν και το μέλλον της οικογενειακής μορφής των μεταναστών στην Ισπανία

Η κύρια συμβολή αυτής της εργασίας είναι η παροχή μιας δημογραφικής διάγνωσης της δυναμικής της οικογενειακής διαμόρφωσης του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ισπανία μέσω της ειδικής ανάλυσης των δύο κύριων φαινομένων: του γάμου και της γονιμότητας. Οι προηγούμενες ενότητες έδειξαν το βαθμό στον οποίο οι συμπεριφορές σε αυτά τα δύο φαινόμενα μπορούν να εξηγηθούν από διαφορετικές πτυχές, όπως το καθεστώς τους ως αλλοδαποί, το γεγονός της μετανάστευσης, τα εγγενή δημογραφικά χαρακτηριστικά ή τα κοινωνικο-πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Αυτή η ενότητα διερευνά τις κύριες επιπτώσεις της μελέτης των δημογραφικών συμπεριφορών σήμερα.

Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να πούμε ότι η διαφορά είναι ένας εγγενής παράγοντας της δημογραφικής συμπεριφοράς κατά την αντιμετώπιση ετερογενών πληθυσμών. Η σύγκλιση ή η απόκλιση των δημογραφικών μοντέλων των μεταναστών σε

σχέση με τον γηγενή πληθυσμό ή με άλλες ομάδες μεταναστών ή σε σχέση με τα πρότυπα στις χώρες προέλευσης δεν επαρκούν για να δηλωθεί εάν υπάρχει ομοιογένεια και προσαρμογή στα πρότυπα συμπεριφοράς του εγγενούς πληθυσμού. Είναι συνεπώς πιθανό να οριστεί η ενσωμάτωση των μεταναστών ως ενσωμάτωση τέτοιων ατόμων στην κοινωνία υποδοχής, η οποία λόγω των επιπτώσεων του φαινομένου της μετανάστευσης συνεπάγεται μια επιταχυνόμενη διαδικασία αλλαγής. Από την άποψη της δημόσιας πολιτικής, η ένταξη πρέπει να πραγματοποιηθεί μέσα σε ένα κλίμα κοινωνικής συνοχής, ώστε να διασφαλιστεί η πλήρης ανάπτυξη της κοινωνικής, οικογενειακής, οικονομικής ή πολιτιστικής δυναμικής τους, επί ίσοις όροις.

Η διεθνής μετανάστευση συνέβαλε αναμφισβήτητα στην κοινωνική ποικιλομορφία στην Ισπανία, δημιουργώντας με αυτήν νέα μοντέλα οικογενειακής διαμόρφωσης σχετικά με τη δομή, το μέγεθος και τη σύνθεση των οικογενειών. Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν υπάρξει διαδεδομένα οικογενειακά πρότυπα που διαφέρουν από εκείνα που επικράτησαν μεταξύ των Ισπανών σε ένα πλαίσιο που δεν σχετίζεται με τη μετανάστευση πριν από τη δεκαετία του 1990 (οι πυρηνικές οικογένειες είναι λιγότερο εκτεταμένες, επικράτηση του γάμου έναντι της συγκατοίκησης). Αν και η διεθνής μετανάστευση μπορεί να θεωρηθεί ένας επεξηγηματικός παράγοντας για τις πρόσφατες οικογενειακές αλλαγές στην Ισπανία, δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι ο μόνος καθοριστικός παράγοντας. Σε κάθε περίπτωση, υποστηρίζεται ότι η ενσωμάτωση νέων μορφών οικογενειακού σχηματισμού που αφορούν τον μεταναστευτικό πληθυσμό, ανεξαρτήτως της δομής και της σύνθεσής τους, δεν απαλλάσσει κατ' ανάγκην τους μετανάστες από τη διαδικασία ενσωμάτωσης, μόνο και μόνο επειδή αντιπροσωπεύουν ένα αναπαραγωγικό πρότυπο διαφορετικό από εκείνο του εγγενούς πληθυσμού. Δηλαδή, η έννοια της ένταξης δεν είναι συνώνυμη με την εξαφάνιση των διαφορών στις δημογραφικές συμπεριφορές.

Με αυτή την έννοια, οι δημογραφικές συμπεριφορές τόσο του μετανάστη όσο και

του γηγενούς πληθυσμού συνδέονται σαφώς με την κοινωνική αλλαγή. Αυτές οι αλλαγές συμβαίνουν ανεξάρτητα από τη μετανάστευση αλλά επηρεάζονται επίσης από αυτήν. Κατά συνέπεια, η κοινωνική αλλαγή δημιουργεί διαφορές στη δυναμική της οικογενειακής διαμόρφωσης που αποδίδεται εύκολα στους πολιτιστικούς παράγοντες στην περίπτωση του μεταναστευτικού πληθυσμού. Ωστόσο, δεν εμπίπτει στην ιδέα ότι ο πολιτισμός είναι ένα στατικό σώμα κάθε χώρας προέλευσης, αλλά μάλλον ότι είναι μια συνεχώς εξελισσόμενη οντότητα. Υπό αυτή την έννοια, η διαφορά στη γαμήλια ή αναπαραγωγική συμπεριφορά συχνά παρερμηνεύεται όταν συνδέεται με την παραδοχή ότι η «κουλτούρα» είναι μια σταθερή δομή και αντίθετη από εκείνη του ιθαγενή. Ο πολιτισμός προσαρμόζεται επίσης στην πλειοψηφία και στον νέο προσορισμό, πράγμα που μας κάνει να υποθέσουμε, κατά κάποιον τρόπο, την ύπαρξη ολοκλήρωσης, τόσο στην ομοιότητα όσο και στην απόκλιση. Με την προϋπόθεση ότι οι πολιτισμοί είναι δυναμικοί, υποθέτουμε επίσης ότι οι δεσμοί και τα αναπαραγωγικά πρότυπα που βασίζονται στους πολιτισμούς είναι επίσης δυναμικά.

Αυτή η εργασία έχει μελετήσει πως οι αλλαγές στην τάση, την ένταση και το χρόνο στη διαμόρφωση της οικογένειας μπορούν να εξηγηθούν, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, από καθαρά δημογραφικά επιχειρήματα. Ωστόσο, οι δημογραφικές συμπεριφορές στον οικογενειακό σχηματισμό του ισπανικού πληθυσμού δεν είναι ούτε στατικές, αλλά μάλλον δυναμικές δομές που αλλάζουν εν μέρει ακριβώς λόγω της πρόσφατης εμφάνισης της διεθνούς μετανάστευσης στην Ισπανία. Υπό αυτή την έννοια, πρέπει να εξετάσουμε το γεγονός ότι οι υλικές και μη υλικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν το ισπανικό πλαίσιο και οι οποίες επηρεάζουν τον μεταναστευτικό πληθυσμό είναι εν μέρει οι ίδιες με εκείνες που επηρεάζουν και τον γηγενή πληθυσμό. Έτσι, το ερώτημα είναι, μήπως οι μετανάστες καθυστερούν τους γάμους τους ή το χρονοδιάγραμμα του πρώτου παιδιού τους μετά τη μετανάστευση επειδή οι Ισπανοί έχουν ένα καθυστερημένο χρονοδιάγραμμα; Ή,

αντιθέτως, καθυστερούν το χρονοδιάγραμμά τους λόγω των ίδιων προϋποθέσεων (σπουδές, εργασία, στέγαση) για τις οποίες οι Ισπανοί καθυστερούν επίσης το δικό τους; Εν ολίγοις, είναι δύσκολο να δημιουργηθούν μονοκατευθυντικές σχέσεις αιτίου-αποτελέσματος, όταν στην πραγματικότητα υπάρχουν ισχυρές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων στοιχείων. Δηλαδή, δεν υπάρχει ισπανικό πρότυπο στο οποίο οι άνθρωποι άλλων εθνικών προελεύσεων θα πρέπει να μοιάζουν ή να μιμούνται, δεδομένου ότι οι πολιτισμοί δεν είναι κλεισμένοι αλλά βρίσκονται σε συνεχή επαφή μεταξύ τους και με το περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσονται.

Οι λόγοι που εξηγούν τις διαφορετικές συμπεριφορές είναι πολλαπλοί και περίπλοκοι. Δεν εξαρτώνται αποκλειστικά από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της υπό μελέτη ομάδας, καθώς η κοινωνική, οικονομική, ιστορική ή πολιτική κατάσταση των χωρών προορισμού τους έχει επίσης σημαντικό ρόλο. Η παρέμβαση αυτών των παραγόντων στη δημογραφική συμπεριφορά είναι σημαντική, αλλά μπορεί επίσης να συμβαίνει το αντίθετο. Τέλος, ο βαθμός αποδοχής της τοπικής κοινωνίας και της ενσωμάτωσης των μεταναστών, τα χαρακτηριστικά της οικονομίας και οι απαιτήσεις της αγοράς εργασίας ή οι μεταναστευτικές πολιτικές και η διαχείριση των ροών είναι όλες εξωτερικές πτυχές σε σχέση με τα πρότυπα οικογενειακής διαμόρφωσης, αλλά ασκούν την επιρροή τους στην ανάπτυξη των δημογραφικών συμπεριφορών.

Με λίγα λόγια, η μετανάστευση τονίζει την εξαιρετικά περίπλοκη κατάσταση που χαρακτηρίζει τα υπάρχοντα μοντέλα και τα πρότυπα οικογενειακής διαμόρφωσης τόσο μεταξύ των μεταναστών όσο και μεταξύ των μη μεταναστών. Η εξήγηση της συμπεριφοράς συχνά αποδίδεται στα πολιτιστικά πρότυπα. Ωστόσο, η εθνική προέλευση του ατόμου δεν έχει απαραίτητα τη μεγαλύτερη βαρύτητα στη δημογραφική του συμπεριφορά, καθώς μπορεί να υπάρχουν και άλλοι παράγοντες, όπως η εκπαίδευση ή η κοινωνική κατάσταση. Για παράδειγμα, δεν είναι ορθό να υποθέσουμε ότι η

μεταναστευτική αγορά γάμου θα χαρακτηρίζεται πάντοτε από την εθνο-πολιτιστική προέλευσή τους, δεδομένου ότι οι αγορές γάμου χαρακτηρίζονται από την πολλαπλότητά τους, πράγμα που σημαίνει ότι η πρόσβαση σε αυτές μπορεί να είναι από πολύ διαφορετικές περιοχές.

Κλείνοντας, όσον αφορά τη μελλοντική μελέτη της δημογραφικής συμπεριφοράς στο σχηματισμό οικογένειας των μεταναστών στην Ισπανία, εκφράζεται η πεποίθηση ότι θα διεξαχθούν μελέτες σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, προκειμένου να διερευνηθεί η ενδεχόμενη χωρική ποικιλομορφία τους και να εξαχθούν ασφαλέστερα συμπεράσματα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ALBA, S., FERNÁNDEZ, A. y MARTÍNEZ, U. (2013): Crisis económica y nuevo panorama migratorio en España, Madrid, Fundación Primero de Mayo, vol. 65, σελ. 117-132.

ALCALDE, R. (2008): Els reagrupaments familiars a Catalunya: evolució i característiques de reagrupament familiar, en LARIOS, M.J. y NADAL, M. (eds.). *L'estat de la immigració a Catalunya. Anuari 2007*, Barcelona: Fundació Jaume Bofill. σελ.113-135.

BASTIA, T. (2011): Should I stay or should I go? Return migration in times of crises, *Journal of International Development*, vol. 23(4), σελ. 82-97.

BLEDSE, C. (2004): Reproduction at the Margins: Migration and Legitimacy in the New Europe. *Demographic Research*, vol. Special Collection 3.

BLEDSE, C. (2006): The demography of family reunification: from circulation to substitution in Gambian Spain. *Max Planck Institute for Demographic Research Working Paper* vol. 1006(053), σελ.1-31.

CEBOLLA, H. y GONZÁLEZ-FÉRRER, A. (2008): *La inmigración en España (2000-2007). De la gestión de flujos a la integración de los inmigrantes*. Cuadernos y Debates, Vol. 184. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales (CEPC).

DE CASTRO, M.A. (2004): *Fuentes estadísticas sobre la inmigración*, Economistas, vol. 99, σελ. 56-67.

DELGADO, M. y ZAMORA, F. (2004): Españolas y extranjeras: su aportación a la fecundidad en España. *Economistas*, vol. 99, σελ.88-97.

DEVOLDER, D. (2002): Fecundidad diferencial y potencial de reagrupación familiar de la población extranjera de la comunidad de Madrid a partir del Padrón continuo a 1/1/1999. *III Congreso sobre la Inmigración en España*, Granada. *Papers de Demografia*.

DOMINGO, A. (2010): Reagrupación familiar en la provincia de Barcelona, 2004-2008. *Migraciones* vol. 27.

DOMINGO, A. y SABATER A. (2013): *Crisis económica y emigración: la perspectiva demográfica*, Anuario CIDOB de la inmigración, Barcelona.

FRANK, R. y HEUVELINE, P. (2005): A crossover in Mexican and Mexican-American fertility rates: Evidence and explanations for an emerging paradox. *Demographic Research*, vol. 12(4), σελ.77-104.

GONZÁLEZ-FERRER, A. (2006): Who Do Immigrants Marry? Partner Choice Among Single Immigrants in Germany. *European Sociological Review* vol. 22(2), σελ.171-185.

GONZÁLEZ-FERRER, A. (2009): La reagrupación familiar en España. Algunas cifras para el debate. *V Congrés Català de Sociologia. Inmigració i societat catalana*, Barcelona, 17 y 18 de Abril de 2009.

GONZÁLEZ-FERRER, A. (2013): *'a nueva emigración española: Lo que sabemos y lo que no*, ZOOM Político, vol. 18, σελ. 58-76.

IZQUIERDO, A. (2001): Inmigrantes y habitantes, o cuando la ecuación se descompensa, en VV.AA. (ed.) *Las claves demográficas del futuro en España*, Madrid: Fundación Cánovas del Castillo. Σελ. 199-221.

IZQUIERDO, A. y LÓPEZ, D. (2003): El rastro demográfico de la inmigración en España: 1996-2002. *Papeles de economía española*, vol. nº 98, σελ.68-93.

KALMIJN, M. (1998): Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends. *Annual Review of Sociology*, vol. 24, σελ.395-421.

LEÓN, P. (2007): *Reagrupament familiar dels immigrants a la província de Barcelona*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Geografia; Centre d'Estudis Demogràfics. Memòria de investigació. Mimeo.

LIEVENS, J. (1999): Family-Forming Migration from Turkey and Morocco to Belgium: The Demand for Marriage Partners from the Countries of Origin. *International Migration Review*, vol. 33 (3), σελ.717-744.

MACARRÓN, A. (2011): *El suicidio demográfico de España*, Homolegens, Madrid.

MARTIN, J. A. y HAMILTON, B. E. (2002): *National Vital Statistics Report*. Vol 50, No. 5; Φεβρουάριος 12, 2002. Department of Health and Human Services, Center for Disease Control

and Prevention, National Center for Health Statistics and National Vital Statistics System.

MATIA, F.J. y ÁLVAREZ I. (2012): *Crisis e inmigración: reflexiones interdisciplinares sobre la inmigración en España*, Ed. Tirant lo Blanc, Valencia.

MUÑOZ, F. y IZQUIERDO, A. (1989): L'Espagne, pays d'immigration. *Population*, vol. 2, σελ. 257-289.

ORTEGA, N. (2011): Crisis económica y política de inmigración en España: ¿qué reformulación de agenda y política?, en Francisco Javier GARCÍA y Nina KRESSOVA (coords.), *Actas del I Congreso Internacional sobre Migraciones en Andalucía*, Sevilla, σελ. 85-118.

REIG, E. (2007): Competitividad, crecimiento y capitalización de las regiones españolas, Fundación BBVA, Madrid

RODRÍGUEZ VIGNOLI, J. (2008): Reproducción en la Adolescencia en América Latina y el Caribe: ¿Una Anomalía a Escala Mundial? *III Congreso de la Asociación Latinoamericana de Población (ALAP)*, Córdoba (Argentina), 2008.

ROIG, M. y CASTRO, T. (2007): Childbearing Patterns of Foreign Women in a New Immigration Country: The Case of Spain. *Population-E*, vol. 62(3), σελ.351-380.

SANAHUJA, R. y RENDÓN, G. (2008): Immigració i reagrupament familiar : Característiques demogràfiques i socials dels sol·licitants de reagrupament a la ciutat de Barcelona. *Jornadas*

“Els reptes del reagrupament familiar en l'àmbit local”, Barcelona.

SERRANO-MARTÍNEZ, J. M. y GARCÍA-MARÍN R. (2013): Regresión demográfica en España: crisis económica y cambio de ciclo migratorio, en *Papeles de Población*, vol. 19.